

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Hospodářská fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2008

Jana Červená

Technická univerzita v Liberci

Hospodářská fakulta

Studijní program: 6208 – Ekonomika a management

Studijní obor: Podniková ekonomika

**BANKOVNICTVÍ A PODPORA MALÉHO A STŘEDNÍHO
PODNIKÁNÍ V ISLÁMSKÝCH ZEMÍCH**

**BANKING AND ENCOURAGEMENT OF SMALL AND
MEDIUM BUSINESSES IN ISLAMIC COUNTRIES**

BP-PE-KEK-2007 01

JANA ČERVENÁ

Vedoucí bakalářské práce: prof. Ing. Jiří Fárek, CSc., Katedra Ekonomie

Konzultant bakalářské práce: prof. Ing. Jiří Fárek, CSc., Katedra Ekonomie

Počet stran: 73

Počet příloh: 0

Datum odevzdání: 15. 5. 2008

UNIVERZITNÍ KNIHOVNA
TECHNICKÉ UNIVERZITY V LIBERCI

3146089897

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jana ČERVENÁ**

Studijní program: **B6208 Ekonomika a management**

Studijní obor: **Podniková ekonomika**

Název tématu: **Bankovníctví a podpora malého a středního podnikání
v Islámských zemích**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Obecný přehled Islámského světa
2. Rozvoj Islámských bank, zásady bankovníctví
3. Některé vybrané ekonomiky států Arabského poloostrova
4. Integrace GCC rámcově
5. Diversifikace ekonomie
6. Zhodnocení dosavadní podpory rozvoje privátního sektoru

KPE

100

74s.

V 27/08 Hb

obj. Lib. knih

Prohlášení:

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. O právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL. V tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Datum: 15. května 2008

Podpis: J. Červená

Poděkování:

Ráda bych tímto poděkovala prof. Ing. Jiřímu Fárkovi CSc., který na můj projekt dohlížel, a jako zkušený lodivod v akademickém moři mě bezpečně navigoval úskalími při vypracovávání této práce.

Mé obrovské díky patří též mojí matce, bez jejíž ochotné a intenzivní pomoci s mojí extrémně energickou dcerou, bych tuto práci nikdy nevypracovala.

Resumé:

Cílem této práce je poodhalit roušku Islámského bankovníctví a způsobu fungování finančnictví v souladu s Islámským náboženstvím a jak se toto projevuje v podnikání jak místních, tak i zahraničních firem.

Práce se snaží ukázat, jakým způsobem se náboženství promítá do vybraných odvětví národního hospodářství a také na jaké překážky by mohl zahraniční investor narazit.

Práce se nesnaží zmapovat celou problematiku Islámských ekonomik, toto není možné vzhledem k velké odlišnosti v rozvinutosti a charakteru jednotlivých ekonomik islámských zemí a v neposlední řadě k obtížnému získávání přesných ekonomických dat z tohoto regionu, i vzhledem k limitovanému rozsahu bakalářské práce a proto práce podrobněji zkoumá ekonomickou situaci a regionální specifika ve státech Arabského poloostrova, zaměřuje se na členské státy GCC (Gulf Cooperation Council), Rady pro spolupráci arabských zemí Zálivu.

V závěru se práce zamýšlí nad účinkem dosavadních reforem nastolených ve snaze o větší diversifikaci ekonomik, což se stalo nevyhnutelným krokem k přípravě států GCC na „poropnou éru“ a jaké by mohly být učiněny další kroky.

Summary:

The aim of this Bachelor Work is to lift up a veil of Islamic banking and to see how it works in the world of Finance in compliance with the religion of Islam and to which extent this influences not only the local but also the foreign investment.

This Bachelor Work is trying to show how deeply is this religion rooted in chosen fields of national Economy and which obstacles could any prospective foreign investor face.

This work is not trying to cover all of the economical issues of all of the Islamic countries in details, since it is practically impossible, due to a big differences in a level of development and character of individual Economies of Islamic countries and due to complicated obtaining of accurate economical data and, ofcourse, due to a limited amount of pages allowed for this Bachelor Work. Therefore this work examines closely the economical situation and regional characteristics in the countries of The Arabic Peninsula, namely the member states of the GCC (Gulf Cooperation Council).

The effects of modern reforms, which are supposed to help to diversify the Economies of GCC states, which became priority number one in order to prepare these countries for an „after oil production era“, are also reviewed and some suggestions are made for possible future steps.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Daň z příjmu	Income Tax
Daň ze zisku	Tax on Profit
Deregulace	Deregulation
Diversifikace	Diversification
Islámské právo	Islamic Law
Legislativa	Legislation
Náboženství	Religion
Podpora podnikání	Business Support (Encouragement)
Privatizace	Privatization
Přímé zahraniční investice	Direct Foreign Investment
Půjčka	Loan
Soukromý sektor	Private Sector
Splátky	Installments
Společný podnik	Joint Venture
Spoluúčast na podnikatelských záměrech	Profit-Loss Sharing
Úrok	Interest
Vlastnický podíl	Owner's share
Vyčerpatelný zdroj	Exhaustible Source
Zahraniční kapitál	Foreign Capital
Zisková přírážka	Cost Plus

OBSAH:

Seznam použitých zkratk	8
Slovník Islámských pojmů	9
Úvod	10
I. ISLÁMSKÝ SVĚT	11
1.1 Geografie	11
1.2 Demografie	12
1.3 Islám náboženství a filosofie	13
II. ISLÁMSKÉ BANKOVNICTVÍ	16
2.1 Úvod	16
2.2 Historie	17
2.3 Hlavní principy Islámského bankovníctví a finančnictví	18
2.4 Nástroje Islámského bankovníctví	19
2.5 Kritika, popularita a dostupnost	21
III. VZBRANÉ EKONOMIKY ZEMÍ GCC	23
3.1 Arabský poloostrov	23
3.2 GCC – Rada pro spolupráci arabských zemí v Zálivu; celkový přehled	24
3.3 Saudská Arábie	32
3.4 Kuvajt	39
3.5 Spojené Arabské Emiráty	47
IV. PODNIKÁNÍ	62
4.1 Investiční klima v některých státech GCC	62
4.2 Podnikání místních subjektů	69
Závěr	71
Seznam grafů a tabulek, Literatura	73

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK:

Apod. – a podobně

Atd. – a tak dále

Bpd – barrels per day – barelů za den

CCASG – Cooperation Council of Arab States of the Gulf – méně používané pro GCC

EU – Evropská Unie

EUR – Euro, eur

GCC – Gulf Cooperation Council – Rada pro spolupráci arabských zemí v Zálivu

GDP – Gross Domestic Product – Hrubý domácí produkt, též HDP

HNP – Hrubý národní produkt

KWD – Kuvajtský Dinár

LAS – Liga Arabských států

Mil. - milionů

Mld. – miliard

MW – mega watt

Např. – například

NBK – National Bank of Kuwait – Národní banka Kuvajtu

n.l. – našeho letopočtu

OAPEC – Organizace arabských zemí vyvážejících ropu

OPEC – Organizace zemí vyvážejících ropu

OSN - Organizace spojených národů

SA – Saúdská Arábie

SAE – Spojené Arabské Emiráty

SAR – Saudskoarabský Riál

SME's – Small and medium enterprises – malé a střední podniky

Tzv. – takzvaný, takzvaně

USA – Spojené státy americké

USD – americký dolar

WTO – World Trade Organisation – Světová obchodní organizace

SLOVNÍK ISLÁMSKÝCH POJMŮ:

Fatwa: Náboženský dekret, či potvrzení o tom, že produkt je v souladu se Shari'a

Figh: jedná se o „chápání“ povinností muslimských povinností, právní věda; kromě 5 pilířů Islámu obsahuje i rodinné právo, dědictví a obchodní právo.

Halal: to, co je povoleno dle Islámu

Haram: to, co je dle Islámu zakázáno

Ijarah: pronájem, ve smyslu leasing

Mudharabah(také Qirad): smlouva založená na principu sdílení zisku i ztráty.

Murabahah: obchod se ziskovou přírážkou, trade with mark up (cost plus)

Musharakah: partnerství, společnost založena na základě smlouvy o sdílení zisků i ztrát

Qur'an: Korán, posvátné slovo boží

Qard Hasan: doslovně půjčka od boha, bezúročná

Ramadan: posvátný měsíc, měsíc půstu

RIBA: lichva, neadekvátně vysoký úrok

Shari'a: Islámské základní právo založené na Qur'anu a Sunně; bohem vyslovené právo, všechny aspekty života Muslimů, veřejné i osobní jsou řízeny božským právem. Shari'a je systém božského práva spravující motlitby, rituály, chování a legální věci jako obchodní smlouvy, manželství, rozvod a dědictví. Významem této „cesty“ je vstup do ráje pro věřícího. Slovo Shari'a je odvozeno od „cesta, způsob“.

Sukuk: obligace, dluhopisy v souladu se Shari'a (povolené Islámské cenné papíry)

Sunna: tradice Islámské víry dle Proroka Mohameda

Ulama: obec učenců

Umma: Muslimská komunita

Wadiah: úschova, spravování bankou

Zakat: povinný příspěvek každého Muslima, jehož bohatství přesahuje určené minimum, jeden z 5 základních pilířů Islámu. Následně ho dostanou chudí a potřební.

ÚVOD:

Podstatou této práce je nastínit celkové prostředí a zásadní faktory ovlivňující vznik a podporu malého a středního podnikání v Islámských zemích.

V první kapitole nastiňuji rozsáhlost Islámského světa k uvědomění, že přestože každý kontinent i region, kde se země s převažující Muslimskou populací nachází, má svá specifika, jedno mají společné, a to je fakt, že jejich náboženství se ať větší či menší měrou promítá nejen do jejich osobního života, ale i do ekonomiky jejich zemí.

Cílem druhé kapitoly není do hloubky zkoumat problematiku Islámského bankovníctví, ale rámcově uvést jeho základní principy a odlišnosti od konvenčního bankovníctví, jelikož toto je jeden z důležitých faktorů ovlivňujících podnikatelské prostředí.

Třetí kapitola je tzv. „case study“, kde se zaměřuji na vybrané země Arabského poloostrova, některé ze členů hospodářské integrace Rady vzájemné pomoci zemí Zálivu (GCC), jelikož zde právě nalezneme velmi zajímavý příklad a tyto země jsou středem zájmu většiny světa vzhledem ke svému dominantnímu postavení na trhu s ropou a nezanedbatelnými zásobami zemního plynu a bohatství z toho nabyté následně ovlivňuje díky soudržnosti Muslimské komunity i dění např. na trhu nemovitostí v evropské metropoli, Londýně.

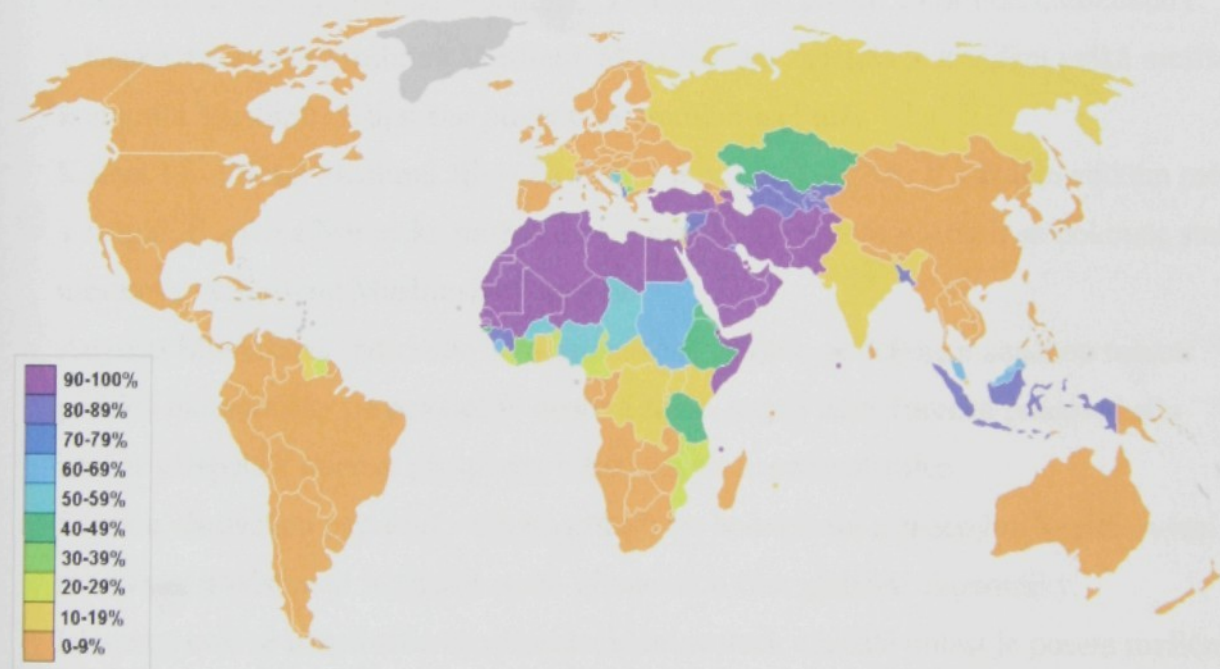
Vzhledem k problematickému získávání přesných a konkrétních informací z tohoto světa se ve čtvrté kapitole opět jen rámcově dotýkám problematiky podnikání v těchto zemích podmíněné nejen náboženstvím, ale i momentálním stavem ekonomické infrastruktury.

I. ISLÁMSKÝ SVĚT

1.1. Geografie

Celková populace světa ke květnu 2008 činí kolem 6,6¹ miliardy obyvatel, z toho je téměř 1,32² miliardy Muslimů, což představuje pětinu lidstva.

Ve 44 zemích světa více než 50% obyvatel vyznává Islám. Tyto země tvoří souvislý pás od Atlantického pobřeží Afriky, jižně od Sahary až k pobřeží Středozemního moře, pak přes Střední Východ, Irán a Afganistan až k Pakistánským hranicím s Indií, pokračuje až na sever až ke Kazachstánu, Muslimské nejsevernější zemi.

Mapa Islámského světa. Udává % Muslimů z celkového počtu obyvatel. Zdroj: www.wikipedia.com

¹zdroj: www.wikipedia.org 11.5.2008

²zdroj: www.wikipedia.org 11.5.2008

1.2. Demografie³

Za Indií, jejíž Muslimská menšina čítá kolem 154 milionů, je Bangladéš s populací okolo 129 milionů Muslimů. Jižně, oddělující Indický od Tichého oceánu, se nachází Indonesie s nějakými 195 miliony Muslimů a i na Filipínách najdeme značnou Muslimskou menšinu.

Islám je nejrychleji rostoucí náboženství a momentálně se rozšiřuje v Africe, jižně od Sahary. Tento proces začal již ve středověku a vyvrcholil v 19. a 20. století. Asi jedna pětina Muslimů obývá právě Sub-saharskou Afriku. Severní Afrika je Muslimským teritoriem již od 8. století a Východní Afrika zaznamenává nárůst Muslimů zhruba od téhož období.

Také v Číně existuje značná Muslimská komunita, asi kolem 39 milionů, dokonce i v Rusku najdeme 15 milionů Muslimů, až na Novém Zélandu je k vidění velká mešita a komunita Muslimů Alžírského původu se usadila i na Fidži.

Kolem 11 milionů Muslimů žije v Evropě, 7-8 milionů v USA. V každém velkém městě v Anglii, Francii a Německu můžeme najít mešitu, Liverpool v Anglii se dokonce stal městem s většinovou Muslimskou populací.

Angličtí Muslimové Indického a Pakistánského původu se dokonce značnou měrou podíleli ekonomicky na poválečné obnově země, stejně jako Turecká pracovní síla značně přispěla k obnově prosperity Německa po 2. světové válce.

Se svou obrovskou populací, velkým přírodním bohatstvím a značnými kapitálovými rezervami představují Islámské země významnou část globální ekonomiky.

Islámský svět se rozprostírá na několika kontinentech a každá oblast je poseta rozličnými subkulturami různých vyznání a obchodních praktik.

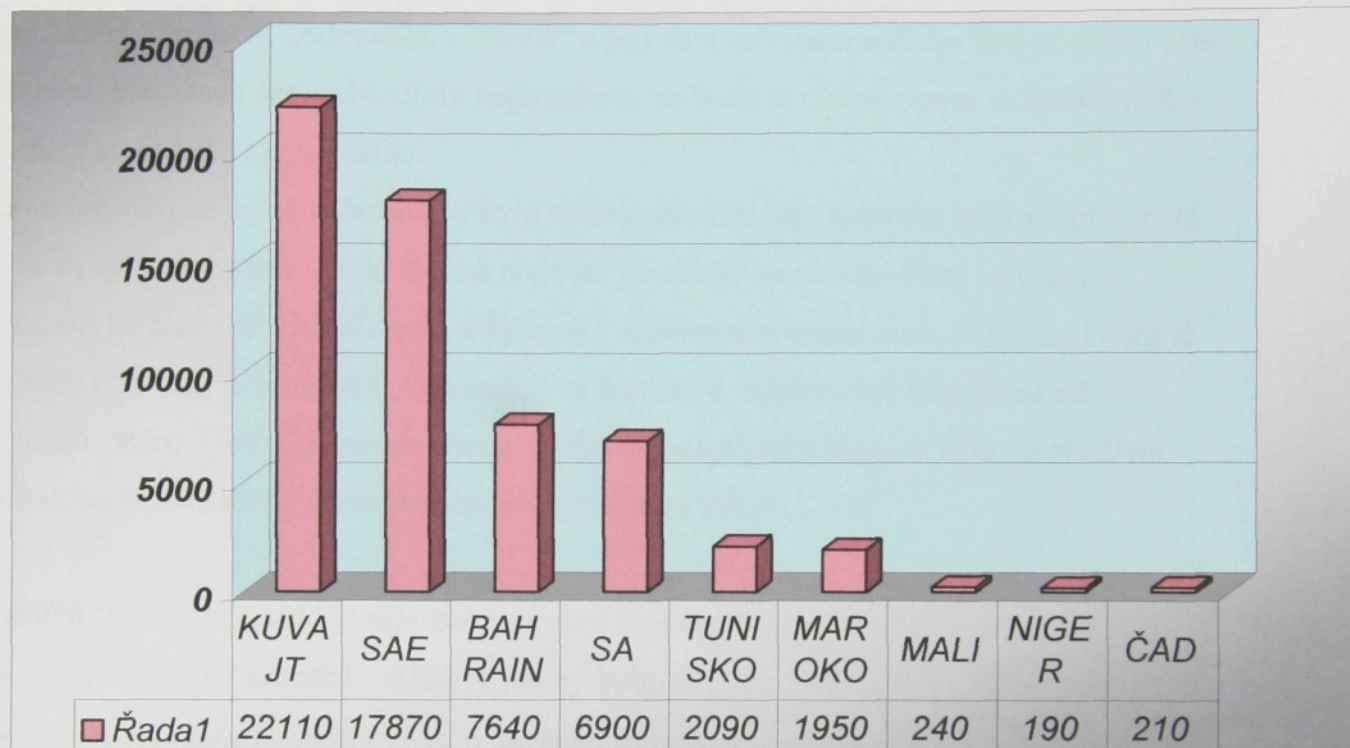
Abychom ilustrovali rozmanitost, kterou v Islámském světě můžeme najít, můžeme porovnat Katar, relativně malou zemi, díky ropě velmi bohatou, s malou populací a liberální vládou a naproti tomu nedaleký Jemen je daleko rozsáhlejší, chudší a s konzervativní vládou.

³ počty obyvatel ze zdroje: www.wikipedia.org z 11.5.2008

Na jedné straně zde máme na Arabském poloostrově velice bohaté muslimské země a na druhé straně muslimské země sub-saharské Afriky jsou zoufale chudé.

Rozdíly v příjmech HNP na osobu jsou značné, jak můžeme vidět z grafu.

GRAF 1.1. Hrubý národní produkt na osobu v dolarech(USD), rok 2002

Zdroj: kniha *Islam*, Paul Lunde, DK Londýn, 2002

1.3 ISLAM:

Islám je nejmladší (Muslimové preferují termín poslední) z velkých monoteistických světových náboženství, založeno na zjeveních interpretovaných prorokem Mohamedem (**Muhammad**, 570-632 n. l.) a v současné době má kolem 1,5 miliardy vyznavačů po celém světě, z toho méně než 20% tvoří Arabové.

Slovo „islam“ znamená „odevzdání se Bohu“ a pro nově založené náboženství jej zvolil sám Mohamed. Mohamed sám sebe nikdy nepovažoval za boha či vůdce, pouze za prostředníka úplného a správného slova božího.

Muslimové věří, že jejich náboženství bylo sesláno Bohem jako poslední pokus o přivedení lidstva na správnou cestu, odtud zřejmě pramení jejich ohromné odhodlání se svým náboženstvím plně řídit. Křesťanství a Židovské náboženství neztracují, berou je do určité míry jako referenci, ale v zásadě je považují za heretické, odpadlické, odchýlené od správného směru. Sám Muhammad tvrdil, že Korán, stejně jako Bible a Tóra, je obrazem dokonalého nestvořeného slova Božího, tzv. „Nebeské knihy „.

Pět pilířů Islámu tvoří základ náboženské praxe každého Muslima:

- vyznání víry (**šaháda**) – Allah je jediný bůh;
- modlitby (**salát**) – udává způsob, formu a frekvenci modliteb;
- náboženské daně (**zakát**) – povinnost platit většinou 2,5% z příjmu přesahujícím určené minimum (nisab) na dobročinné účely;
- půst (**saum**) – v měsíci Ramadánu dodržovat půst od svítání do soumraku
- pout' (**hajj**) – pokud zdraví a hospodářská situace dovolí, povinnost jednou za život vykonat pout' do Mekky

Máme dvě základní větve Islámu, **Sunnity** a **Šiity**. Za Šiity jsou považováni ti muslimové, kteří za legitimní vůdce islámské obce považují jen potomky proroka Mohameda v linii počínající Alím ibn Abú Tálibem. Tvoří asi 15% všech muslimů a mají většinu v Iráku, Iránu a Bahrajnu, naproti tomu Sunnité s podílem 85 % všech muslimů mají většinu ve všech ostatních státech.

Islám není pouze náboženstvím, ale jedná se i o **filozofii**, o určitý vztah k životu (Muslimové říkají že je to celkový způsob života), který nemá vliv jen na jednotlivce a jeho náboženské praktiky, ale odráží se v produktivitě práce jednotlivce i společnosti, má vliv na zaměstnávání cizinců, délce pracovní doby, zaměstnávání žen, zvláštní režim firem i jednotlivců v době Ramadánu (posvátný měsíc půstu) apod.

Korán je biblí muslimů, byl sepsán v arabštině a arabský text je také základní pro jeho interpretaci. Text Koránu byl ukončen ještě za života proroka Mohameda, což znamená, že se od roku 632, kdy prorok Mohamed zemřel, nezměnil.

Sunna je uzavřený a kanonizovaný soubor tradic (hadís), které započaly jako vzpomínky na chování muslimské obce ještě v období prorokova života. Posléze se za tradici považovala rozhodnutí náboženských autorit obce nebo muslimských shromáždění, jako tzv. živá tradice pro záležitosti muslimských obcí a jednotlivců. Jako právní norma bylo přijato již v 9. století 6 sbírek šesti významných právních autorit islámského světa, kteří žili v 8. a 9. století n. l. V současnosti se Sunna chápe jako otevřený systém, který má Islám spojit se společenskou a životní praxí současnosti. Ze slova Sunna je odvozen název sunnité (stoupenci současného hlavního proudu islámu). Úspěch Sunna je v tom, že adaptuje Islám na současné podmínky, čímž z něho učinila praktické náboženství. Korán a Sunna představují jako celek islámské právo označované jako **Shari'a**.

Shari'a zahrnuje tři zákoníky pokrývající tyto oblasti:

- rituální (**žihádát**)
- občanské záležitosti (**mu'ámalát**)
- trestní právo (**'ukúbát**)

1.3 ISLAM:

Islám je nejmladší (Muslimové preferují termín poslední) z velkých monoteistických světových náboženství, založeno na zjeveních interpretovaných prorokem Mohamedem (**Muhammad**, 570-632 n. l.) a v současné době má kolem 1,5 miliardy vyznavačů po celém světě, z toho méně než 20% tvoří Arabové.

Slovo „islam“ znamená „odevzdání se Bohu“ a pro nově založené náboženství jej zvolil sám Mohamed. Mohamed sám sebe nikdy nepovažoval za boha či vůdce, pouze za prostředníka úplného a správného slova božího.

Muslimové věří, že jejich náboženství bylo sesláno Bohem jako poslední pokus o přivedení lidstva na správnou cestu, odtud zřejmě pramení jejich ohromné odhodlání se svým náboženstvím plně řídit. Křesťanství a Židovské náboženství neztracují, berou je do určité míry jako referenci, ale v zásadě je považují za heretické, odpadlické, odchýlené od správného směru. Sám Muhammad tvrdil, že Korán, stejně jako Bible a Tóra, je obrazem dokonalého nestvořeného slova Božího, tzv. „Nebeské knihy“.

Pět pilířů Islámu tvoří základ náboženské praxe každého Muslima:

- vyznání víry (**šaháda**) – Allah je jediný bůh;
- modlitby (**salát**) – udává způsob, formu a frekvenci modliteb;
- náboženské daně (**zakát**) – povinnost platit většinou 2,5% z příjmu přesahujícím určené minimum (nisab) na dobročinné účely;
- půst (**saum**) – v měsíci Ramadánu dodržovat půst od svítání do soumraku
- pouť (**hajj**) – pokud zdraví a hospodářská situace dovolí, povinnost jednou za život vykonat pouť do Mekky

Máme dvě základní větve Islámu, **Sunnity** a **Šiity**. Za Šiity jsou považováni ti muslimové, kteří za legitimní vůdce islámské obce považují jen potomky proroka Mohameda v linii počínající Alím ibn Abú Tálíbem. Tvoří asi 15% všech muslimů a mají většinu v Iráku, Iránu a Bahrajnu, naproti tomu Sunnité s podílem 85 % všech muslimů mají většinu ve všech ostatních státech.

Islám není pouze náboženstvím, ale jedná se i o **filozofii**, o určitý vztah k životu (Muslimové říkají že je to celkový způsob života), který nemá vliv jen na jednotlivce a jeho náboženské praktiky, ale odráží se v produktivitě práce jednotlivce i společnosti, má vliv na zaměstnávání cizinců, délce pracovní doby, zaměstnávání žen, zvláštní režim firem i jednotlivců v době Ramadánu (posvátný měsíc půstu) apod.

Korán (*Qur'an*) je biblí muslimů, byl sepsán v arabštině a arabský text je také základní pro jeho interpretaci. Text Koránu byl ukončen ještě za života proroka Mohameda, což znamená, že se od roku 632, kdy prorok Mohamed zemřel, nezměnil.

Sunna je uzavřený a kanonizovaný soubor tradic (hadís), které započaly jako vzpomínky na chování muslimské obce ještě v období prorokova života. Posléze se za tradici považovala rozhodnutí náboženských autorit obce nebo muslimských shromáždění, jako tzv. živá tradice pro záležitosti muslimských obcí a jednotlivců. Jako právní norma bylo přijato již v 9. století 6 sbírek šesti významných právních autorit islámského světa, kteří žili v 8. a 9. století n. l. V současnosti se Sunna chápe jako otevřený systém, který má Islám spojit se společenskou a životní praxí současnosti. Ze slova Sunna je odvozen název sunnité (stoupenci současného hlavního proudu islámu). Úspěch Sunna je v tom, že adaptuje Islám na současné podmínky, čímž z něho učinila praktické náboženství. Korán a Sunna představují jako celek islámské právo označované jako **Shari'a**.

Shari'a zahrnuje tři zákoníky pokrývající tyto oblasti:

- rituální (***žihádát***)
- občanské záležitosti (***mu'ámalát***)
- trestní právo (***'ukúbát***)

II. ISLÁMSKÉ BANKOVNICTVÍ:

2.1 Úvod

Islámské bankovníctví znamená bankovníctví nebo bankovní aktivity, které jsou ve shodě s platnými Islámskými principy (Shari'a) a jsou usměrňována islámskými ekonomickými principy.

Základní a výchozí bod islámského finančníctví je, že úrok (**Riba**) je považován za lichvu a tím pádem zakázán a to jak mezi fyzickými, tak mezi právníckými osobami, včetně bank. Proto také úvěry jsou vedeny jako spoluúčast na podnikatelských záměrech, přičemž zisk z podnikání je Islámem přípustný. Všechny ekonomické operace, tedy i bankovní, se odehrávají formou obchodní činnosti.

Banka v islámském pojetí je podnik, který kupuje a prodává. Žije tedy z marže, tj. rozdílu mezi nákupní a prodejní cenou v tomto případě služby. Institut úroku je v islámském bankovníctví nahrazen jinými nástroji odpovídajícími islámskému tradičnímu právu.

Kromě toho **islámské finanční právo** pokrývá tvorbu kapitálu (capital formation), kapitálové trhy a různé typy operací, které lze obecně nazvat jako finanční (bankovní) zprostředkování. Při porovnání rozdílů mezi finančními zvyklostmi a tradicemi muslimského a ostatního světa zjistíme, že rozdíly nejsou v technickém nebo bankovním slova smyslu, ale v celkové filozofii. Konvenční finanční systémy běžné v Evropě se zaměřují na ekonomické aspekty obchodní transakce, kdežto islámské právo vychází z etických, morálních, sociálních a náboženských kodexů, komplexně vzato z islámské filozofie, nazírání na svět, které staví na první místo dobré mravy společnosti.

2.2 Historie

Základní principy a praktiky islámského bankovníctví se objevují již začátkem 7. století. Je prokázáno, že islámské finančníctví bylo praktikováno povětšinou v Muslimském světě v průběhu celého středověku kdy se islámští obchodníci stali nepostradatelnými zprostředkovateli obchodu ve Španělsku a státech Středozevního a Baltského moře. Existují tvrzení, že mnoho koncepcí, technik a nástrojů islámského finančníctví bylo převzato evropskými finančníky a obchodníky. Např slovo šek je arabského původu.

Moderní bankovní systém byl v Muslimských zemích zaveden v době, kdy zažívaly období politického a ekonomického úpadku, koncem 19. století. Hlavní banky imperialistických mocností založily své pobočky v hlavních městech svých kolonií a zabývali se hlavně požadavky zahraničních firem souvisejících s dovozem a vývozem zboží. Banky byly soustředěny zejména v hlavních městech a místního obyvatelstva se bankovní systém takřka nedotkl. Místní komunity se vyhýbaly „cizácké“ bance ze dvou hlavních důvodů, a to z národnostního i náboženského. Nicméně v průběhu času se ukázalo celkem složité obchodovat bez využití služeb komerčních bank. I tak mnoho obchodníků omezilo bankovní operace pouze na běžné účty a převody peněz.

Vypůjčování od bank a ukládání peněz na spořicí účty se striktně nevyužívalo z důvodů vyhnutí se obchodování s úrokem, což je náboženstvím zakázáno.

S dalším působením sociálně ekonomických faktorů a rozvojem národních ekonomik a finančních aktivit se stalo prakticky nemožné i nadále se spolupráci s bankami vyhýbat. A tak byly založeny místní banky, sice pro potřeby rozdílného systému, ale operovaly na stejné bázi jako zahraniční banky s úrokovou sazbou a následně se začaly rozšiřovat po zemi přinášejíc bankovní systém místnímu obyvatelstvu. Jak se země stávaly nezávislými, potřeba využívat bankovní aktivity se stala nevyhnutelnou a urgentní. Vlády, společnosti i soukromé osoby začaly podnikat s využitím stávajících bank bez ohledu na to, zda se jim to líbilo či ne. Tato situace přivolala pozornost Muslimských intelektuálů a příběh zrození Islámského bankovníctví bez úrokové sazby začíná zde.

První pokusy o založení Islámské banky, které proběhly kolem r. 1945 v Malajsii, 1969 v Indii, 1963-67 v Egyptě, nesouvisí s Arabským ropným bohatstvím, ale prudký rozvoj bankovníctví ano, ten byl zaznamenán právě v souvislosti se zvýšením cen ropy v letech 1973 a 74. Téměř všechny banky založené v 70. letech (1975 Islamic Development Bank, 1975 Dubai Islamic Bank, 1977 Faisal Islamic Banks of Bahrain, 1977 Kuwait Finance House, atd.) jsou kryty částečně, nebo plně právě petrodolary, např. Islámská rozvojová banka, jejíž kapitál činil v roce 2006 cca 2 mld. USD, má tyto většinové vlastníky: (dohromady 60%) Saudskou Arábii, Kuvajt, SAE a Libyi. V dnešní době se růst trhu islámských bank odhaduje na 15% ročně. Islámské banky momentálně operují v 75 zemích a velikost trhu se odhaduje na 250 miliard dolarů⁴. Klientelu mají po celém světě, i v Evropě, Americe a na Dálném Východě.

Vývoj islámského bankovníctví byl nutný k vytvoření alternativy ke konvenčnímu finančnímu systému, aby Muslimové, kteří chtějí využívat finanční transakce v souladu s Shari'a, tak učinit mohli.

2.3 Hlavní principy Islámského bankovníctví a finančnictví

Islám zakazuje nejen úrok, ale i obchodování s alkoholem, vepřovým masem, hazardní hry a pornografií, spekulativní i riskantní obchodování, média, která podporují „pomluvy“ a vše ostatní, co je v Sharie (islámském právu) Haram (nezákonné, zapovězeno). Proto vznikaly i obavy, aby věrní muslimové nevkládali své peníze do instituce, která by jejich peníze investovala do takových podniků. Islámské bankovníctví je nástroj k rozvoji Islámského **ekonomického řádu**.

Některé jeho **charakteristické rysy** lze shrnout:

1. Na jedné straně Islám dává jedinci právo usilovat o své vlastní ekonomické blaho, ale zároveň přesně rozlišuje co je **Halal** (Islámem povoleno) a co je **Haram** (Islámem zakázáno). V širším měřítku lze konstatovat, že Islám zakazuje veškeré formy ekonomických aktivit, které jsou morálně či společensky škodlivé. Islámské

⁴zdroj: Bakalářská práce Aymana Saida, 2006, TUL

bankovníctví je omezeno na uzavírání obchodních dohod, které jsou dle Islámu akceptovatelné, takže etické bankovníctví je jediný akceptovatelný způsob investování a morální nakupování je podporováno..

2. Islám uznává právo jedince na vlastnictví bohatství legitimně nabytého ale dává za povinnost jednotlivci utratit jej soudně a nehromadit jej za účelem získávání dalšího kapitálu.
3. Jedinec sice smí držet nadbytečné bohatství, ale Islám se snaží zredukovat tento přebytek tak, aby z toho měla prospěch komunita jako celek (*umma*), zejména chudí a potřební, a to formou nástroje zvaný **Zakat**, což je daň z přebytku a většinou činí 2,5%.
4. Na jedné straně lidskou náuru chápe, ale zároveň potlačující její nejhorší sklony, Islám se snaží předejít hromadění bohatství pouze u hrstky jedinců, což by bylo na úkor společnosti jako celku, a to prostřednictvím zákonů o dědictví.
5. Při komplexním pohledu na islámský ekonomický systém můžeme konstatovat, že jeho cílem je sociální spravedlnost bez omezování osobního podnikání až do chvíle, než se stane nejen společensky škodlivým, ale i sebedestruktivním pro jedince.

Principy Islámského bankovníctví:

Islámské bankovníctví má ten samý účel jako konvenční bankovníctví kromě toho, že operuje podle pravidel **Shari'a**, známé jako **Figh al-Muamalat** (islámská pravidla operací). Základní princip islámského bankovníctví tkví v podílení se na zisku a ztrátě a zákazu **Riby** (úrok). Mezi obvyklé islámské koncepce používané v islámském bankovníctví patří podíl na zisku (**Mudharabah**), úschova (**Wadiah**), společné podnikání (**Musharakah**), cena navýšená o zisk (**Murabahah**) a leasing (**Ijarah**).

Nástroje Islámského bankovníctví:

- obchod se ziskovou přírážkou neboli nákup a následný prodej (trade with markup, nebo cost plus; **Murabahah**), což je nerozšířenější forma krátkodobého financování a 75 % islámských finančních operací je provedeno na principu murabahah;

V islámských hypotéčních transakcích, namísto zapůjčení peněz za účelem koupě předmětu, banka může onen předmět zakoupit od prodávajícího sama. Následně ho „přeprodá“ kupujícímu se ziskem, ale s tím, že je kupujícímu umožněna koupě na splátky. Jelikož zde už je promítnut zisk, žádné další poplatky ze zpoždění splátek nemohou být vyžadovány. Jako ochranu před prodlením v placení banka požaduje přísné ručení. Zboží nebo pozemek je zaregistrován na jméno kupujícího v momentě transakce. Toto se nazývá *Murabahah*.

- leasing (*Ijarah*) se používá zejména v souvislosti s prodejem automobilů a dopravních prostředků, včetně letadel, strojů a vybavení, jsou povoleny různé druhy leasingu včetně odkladu plateb a s konečným přechodem vlastnictví prostředku na právnickou či fyzickou osobu, která si příslušný stroj pronajala;
- dohoda o podílu na zisku (profit-sharing agreement; *Mudarabah*) kde podstatou je soustředění investičních fondů, které provádí zástupce nebo manažer, který shromáždí prostředky za cílem provádění konkrétních aktivit předem určených a zisk se rozděluje mezi jednotlivé účastníky ve stejném poměru, v jakém byly investice do společného fondu vloženy;
- společný podnik (Joint Venture; *Musharakah*). Jak podnikatel, tak investor investují kapitál v podobě finančních vkladů, technických nebo manažerských dovedností, provozního kapitálu apod. do dohodnuté obchodní operace. Jak výnosy, tak případné ztráty z činnosti tohoto podniku se rozdělují mezi účastníky podle výše podílu, které byly jimy do projektu vloženy.
- obchodní kontrakt s platební podmínkou odložené platby – tedy na úvěr (deferred-payment sale; *Bay'mu'ajall*) nebo obchodní kontrakt s platební podmínkou odkladu dodávky (deferred delivery sale; *Bay'salaf*).
- majetková práva (property rights)
- individuální práva a povinnosti (individual rights and duties)
- svátost smlouvy (sanity of contracts)

Islámské bankovníctví je podobné bankovníctví s plnými rezervami s bankami dosahujícími 100% ukazatele rezerv. Nicméně v praxi se toto vždy neděje.

Po islámských bankách a bankovních institucích, které nabízí finanční produkty a služby (IBS banky), je požadováno založení Shari'a poradního orgánu (**Shariah Advisory Council**), aby jim radil a ujistil se, že operace a aktivity bank jsou v souladu s principy Sharii.

Islámské akciové fondy:

Trh s investičními islámskými akciovými fondy je jeden z nejrychleji se rozvíjejících sektorů islámského finančního systému. Momentálně existuje asi 100 islámských akciových fondů po celém světě. Celkový majetek obhospodařovaný těmito fondy převyšuje 5 miliard USD a roste o 12-15% ročně⁵. Z neutuchajícího zájmu o islámský finanční systém lze usoudit, že další fondy budou vznikat i v budoucnu.

První sekundární finanční trh pro obchod a islámskými obligacemi byl otevřen koncem roku 2006 v Londýně. Důležitým důvodem bylo, aby se velká finanční centra jako Dubai a Bahrain obracela na Londýn jako na prvního partnera pro islámský finanční obchod a také fakt, aby Muslimská komunita mohla používat finanční prostředky v souladu s jejich vírou. Od prosince 2006 z téměř nuly vyrostl tento trh na 2 miliardy USD v lednu 2007.⁶

2.5 Kritika

Mnoho Muslimů i ne muslimů vystoupilo proti islámským bankám s výhradou, že obchodují s úrokem ale pouze ho ukrývají pomocí legálních triků. Z ekonomické perspektivy islámské banky si nahrazují a účtují časovou hodnotu peněz, čímž vlastně vyplácejí i účtují to, co je známe v ekonomických termínech jako úrok. Tito kritikové porovnávají islámské bankovníctví s contractum trinius – legální trik používaný evropskými bankéři a obchodníky ve středověku, byl vytvořen k usnadnění půjčování peněz za fixní úrok (něco čemu byla Církev zásadně proti) kombinací tří různých smluvních dohod, které sami o sobě církví zakázány nebyly.

Na jedné straně islámské právo zakazuje účtování úroků, na straně druhé povoluje prodávajícímu obratem prodat zboží za vyšší hodnotu než bylo zakoupeno, pokud půjde o 2 samostatné transakce.

⁵ zdroj: <http://en.wikipedia.org> prosinec 2007

⁶ zdroj: Financial times noviny, 6. 2. 2007

Popularita a dostupnost:

Dnes už existuje mnoho finančních institucí i v „Západním světě“, které nabízejí finanční služby a produkty založené na pravidlech Islámského finančnictví. Například změny v právním systému, představené ve Velké Británii v roce 2003 kancléřem Gordonem Brownem, umožňují britským bankám a stavebním spořitelnám poskytovat tzv. Muslimské hypotéky na nákup nemovitosti.

V roce 2004 byla založena první Islámská banka Británie, která se řídí pravidly Sharii. Nabízí produkty a služby klientům ve Velké Británii, které obsahují principy Islámského finančnictví jako Mudaraba, Murabaha, Musharaka a Quard.

Ve srovnání s rokem 2004, kdy měl Islámský finanční sektor hodnotu kolem 200 miliard dolarů, se jeho hodnota v září 2006 pohybovala už mezi 300 a 500⁷ miliardy dolarů. Počet Islámských bank a investičních fondů je dnes počítán ve stovkách a mnoho evropských finančních institucí nabízí produkty, které jsou v souladu s Shariou, jako Citigroup, Deutsche Bank, HSBC, Lloyds TSB a UBS.

Popularita islámského finančnictví je tak velká, že komerční banky ve snaze nabízet tyto služby leckdy platí až 500 tisíc dolarů⁸ za radu a *fatwa*, což je jakési posvěcení, že finanční produkt je v souladu se Shariou, od proškoleného islámského poradce. Tak vysoké poplatky si mohou tito poradci účtovat, jelikož je jich asi pouze 150 po světě a z toho pouze 20 mezinárodně uznávaných.

⁷ zdroj: <http://en.wikipedia.org> prosinec 2007

⁸ zdroj: noviny Financial Times, 20. 5. 2006

III. VYBRANÉ EKONOMIKY ZEMÍ GCC

3.1 Arabský poloostrov

Arabský poloostrov se nachází na Blízkém východě, je křižovatkou mezi Asií a Afrikou. Na jihozápadě je ohraničen Rudým mořem a Arabským zálivem, na jihovýchodě Arabským mořem a na severovýchodě Ománským a Perským zálivem. Jeho rozloha je 2 780 000 km². Povrch je složen převážně z pouští, pouze jižní pobřeží je úrodné a zemědělsky využívané. Ve světovém měřítku

hraje oblast arabského poloostrova velmi důležitou roli, protože se zde nacházejí **obrovské zásoby ropy a zemního plynu** a islámská poutní místa Mekka a Medína. Největším velkoměstem je Rijál, hlavní město Saudské Arábie.

Arabské státy Perského zálivu jsou království Bahrajnu a Saudské Arábie, sultanát Omán a emiráty Katar, Kuvajt a Spojené Arabské Emiráty. Těchto šest států je členy Rady pro vzájemnou spolupráci arabských států Zálivu (Cooperation Council for the Arab States of the Gulf – CCASG), také známou jako **GCC** (Gulf Cooperation Council).

Tyto státy mají významné příjmy z těžby ropy a zemního plynu a mají celkem malý počet obyvatel z nichž většina je Arabského původu, ale najdeme zde i Indonésany, Filipínce a další, kteří přišli za prací. Perlový průmysl byl hlavní ekonomickou aktivitou zejména u Bahrajnu, Kataru a Kuvajtu až do 30. let minulého století, kdy Japonsko přišlo s metodou pěstování perel.

Jelikož arabské státy Perského Zálivu mají podobné ekonomiky i kultury, podíváme se na ně jako na celek, hospodářskou integraci GCC.

3.2 GCC – Rada pro spolupráci arabských zemí v Zálivu

Rada pro spolupráci zemí v Zálivu vznikla dne 25. května 1981 v hlavním městě Saúdské Arábie Rijádu, tajemníkem je Abdurhman Hamad Al Atiah. Dokument zakládající GCC podepsalo 6 zemí: Bahrajn, Katar, Kuvajt, Omán, Saúdská Arábie (SA) a Spojené arabské emiráty (SAE) a představuje zatím nejpropracovanější a nejúspěšnější podobu integrace zemí arabského světa. Všechny země Zálivu jsou dědičné monarchie, jejichž absolutistickou vládu jenom v minimální míře ovlivňuje opoziční hnutí nebo standardní reprezentanti demokratických vlád, jakými jsou parlamenty, politické strany a hnutí. Ve všech zemích má velmi silný vliv Islám, jež je náboženstvím i filozofií a zároveň má vliv na vstup a průběh zahraničních investic na území GCC. Země Rady nacházející se na Arabském poloostrově mají mnohé společné a to z hlediska historického, náboženského, státního uspořádání, monokulturně orientované ekonomiky a potřeby investovat petrodolary do projektů, které by zaručily národům žijícím v oblasti Zálivu solidní ekonomickou budoucnost i v období po skončení ropné éry.

TABULKA 1.1 Roky do vyčerpání zásob ropy

Stát	Bahrajn	Katar	Omán	S.Arábie	SAE	Kuvajt
Roky do vyčerpání ropy	11	15-20	10	20-30	12	80-100

Zdroj: www.eurarabia.cz článek Až vyschnou naftové studny 12/10/2007- orientační údaj

Z hlediska právního jsou základním právním aktem GCC stanovy (charta), které bezvýhradně podepsaly všechny signatářské země v Rijádu s cílem prohloubit a posílit vzájemné vztahy v různých oblastech spolupráce v rámci Zálivu, ale i v koordinaci svých postojů k mezinárodním organizacím, k jednotlivým zemím a tématům. Deklarovaným cílem GCC je maximální docílení jednoty ve prospěch zvýšení ekonomické úrovně jednotlivých zemí a životní úrovně jejich občanů.

Ekonomiky zemí GCC lze charakterizovat jako rozvojové a to proto, že ve struktuře vývozu převažují suroviny, zejména pak surová ropa a zemní plyn. Je nutné vycházet ze skutečnosti, že základním a nejdůležitějším faktorem, který působí na všechny ekonomické i politické procesy v zemích GCC je ropa. Jelikož převážnou část tohoto území pokrývají pouště, je v těchto zemích podíl zemědělství na HDP velmi nízký a nejvyšší podíl průmyslu je v průmyslu těžebním. Industrializační struktura v zemích GCC není výsledkem industrializace, nýbrž růstu významu ropy a působení mezinárodních podmínek na růst objemu její těžby včetně cenového vývoje. Dohromady vlastní 43% z celkových světových ropných rezerv, z nichž 87% se nachází ve dvou zemích v Kuvajtu a v Saudské Arábii. Zároveň vlastní 23% ze světových zásob zemního plynu, přičemž samotný Katar vlastní 63% těchto zásob. Hodnota HDP v těchto zemích je tvořena převážně těžebním ropným průmyslem a ten je založen na vyčerpatelném zdroji, ropě a zemním plynu. **Těžební průmysl** nejenže nevytváří nové hodnoty, ale vyčerpává existující bohatství, promítá se do výpočtu HDP jako položka s největším podílem a zároveň jako rozhodující složka pro zachování úrovně HDP. Kromě zásob energetických surovin je Arabský poloostrov bohatý na ložiska vápence a rud kovů. Výši HDP na obyvatele patří země GCC k ekonomicky velmi bohatým zemím rozvojového i arabského světa a též k nejbohatším zemím naší planety. Prosperita zemí GCC má základnu v mimořádném bohatství energetických surovin. Jejich přebytek vytváří základnu pro rozvoj energeticky náročných odvětví, kterými jsou například hutní průmysl, vápenky, cementárny. Vlády intenzivně podporují rozvoj všech odvětví, které mají vazbu na domácí surovinovou základnu, zejména pak petrochemického průmyslu. Kromě toho vlády prostřednictvím rozvojových agentur a „měkkých úvěrů“ domácích finančních ústavů podporují rozvoj dalších průmyslových odvětví, podnikání soukromých firem s domácím kapitálem i společné podnikání (joint venture), přičemž partneři mohou být jak státní podniky jednotlivých zemí GCC, tak společnosti se zahraničním kapitálem (zde ovšem platí určitá omezení ve většině zemí).

V **sektoru služeb** je v zemích GCC dobře rozvinut sektor bankovníctví, energetiky, telekomunikací a velká pozornost je věnována rozvoji zahraničního cestovního ruchu.

Země GCC jsou členy OSN a všech klíčových specializovaných **organizací** a agentur, které tato mezinárodní organizace vytvořila. Zároveň jsou země GCC členy Světové banky (Mezinárodní banky pro rekonstrukci a rozvoj), Mezinárodního měnového fondu a dalších. Všechny země jsou členy WTO (World Trade Organisation – Světová obchodní organizace) a po dlouhých jednáních se stala členem 11. prosince 2005 i Saudská Arábie. Kromě toho jsou země GCC členy různých arabských iniciativ jako Liga arabských států (LAS), Arabský měnový fond, mimo Ománu jsou všechny členy Organizace arabských zemí vyvážejících ropu – OAPEC a kromě Ománu a Bahrajnu jsou členy OPEC (Organization of the Petroleum Exporting Countries). Hlavním cílem vzniku Organizace zemí vyvážejících ropu bylo sjednotit ropnou politiku členských zemí a efektivně obhajovat zájmy členských zemí v různých mezinárodních organizacích a na mezinárodních fórech.

Koordinace **zahraniční politiky** patří k důležitým aspektům charty GCC. Jednotný postup zemí vůči zahraničí v záležitostech, které členské země považují za podstatné. Je to také posílení úsilí, které má sloužit k upevnění postoje arabských, resp. Islámských zemí na mezinárodním fóru. Nejvyšším orgánem je **summit hlav států**, kde koordinují své zahraniční postoje. Zahraniční politika GCC je charakteristická koordinovanou snahou o prohloubení integrace a to ve všech směrech daných základním dokumentem GCC, její chartou.

Země GCC též deklarovaly svou sounáležitost k arabskému a muslimskému světu, podporu práv Palestinců a odpor k Izraeli. Pro zahraniční politiku jsou rovněž charakteristické dobré vztahy k USA a to nejen v záležitostech ekonomických, ale i politických a vojenských.

Členské země GCC obstály v oblasti koordinace zahraniční politiky v tzv. „krizi v Zálivu“, při které v roce 1990 irácké jednotky napadly Kuvajt, jednu ze členských zemí GCC. Postoje členských zemí GCC v této krizi byly jednotné, integrované státy jednaly jako jeden subjekt.

Napadení Kuvajtu v praxi prokázalo nezbytnost spolupráce členských zemí GCC ve **vojenské oblasti**. Země si uvědomují, že Střední a Blízký východ je v důsledku izraelsko-palestinského konfliktu jedním z nejnebezpečnějších ohnisek světového napětí, a že spolupráce ve vojenské oblasti je velmi důležitá. Již v roce 1982 vytvořily Poloostrovní silový štít (Peninsula Shield Force), který v případě napadení umožňuje rychlou komunikaci

vojenských sil a schopnost čelit vojenskému nebezpečí. Nedílnou součástí vojenské spolupráce je společná koncepce budování vojenských sil a jejich kompatibilita.

Bezpečnostní politika zemí GCC představuje pro rozpočty jednotlivých členských zemí poměrně velké náklady. V období mezi roky 1995 – 2002 vynaložily členské země GCC na svoji obranu 277 miliard USD, což odpovídá 12,7 % HDP zemí Zálivu. Tyto vysoké výdaje byly způsobeny situací v Perském zálivu po irácké invazi do Kuvajtu v roce 1990.

Největší podíl na vysokých zbrojních nákladech měly SAE nákupem amerických stíhaček F-16 od společnosti Lockheed Martin. Velmi úspěšně se prezentovala i TATRA Kopřivnice, která do SA prodala v letech 1997-98 nákladní automobily v celkovém počtu 1127. V otázce zbrojení patří mezi nejaktivnější SAE, dále SA.

Ekonomická spolupráce

Hospodářská spolupráce se považuje za základní pilíř GCC a její charty. Již v roce 1981 byla schválena Jednotná ekonomická dohoda, ve které jsou vytyčeny základní cíle ekonomické integrace. O dva roky později byla založena zóna volného obchodu, což znamená, že jednotlivé členské státy zrušily ve vzájemném obchodě celní omezení a vůči třetím zemím vystupuje každá země samostatně. Tím byla splněna první fáze integrace. Zmíněná Jednotná ekonomická dohoda vytváří také předpoklady pro zrušení různých omezení v oblasti rezidenčního pobytu, v podnikání subjektů z jedné členské země na území ostatních zemí, v nákupu nemovitostí apod. S tím úzce souvisí i získávání půjček z průmyslových rozvojových fondů a bank z rozvojových zdrojů jednotlivých zemí Zálivu. Některé projekty společného trhu Zálivu jsou:

- společná zemědělská politika
- jednotná průmyslová rozvojová strategie
- populační strategie GCC na období 2000 – 2025

Pokud jde o **energetickou infrastrukturu**, realizuje se propojení sítí vysokého napětí zemí Zálivu. Dalšími infrastrukturálními projekty je vytváření dálničních spojení mezi jednotlivými zeměmi GCC a propojování komunikačních sítí, zabezpečení dostatku pitné

vody z podzemních vod a z četných odsolovacích zařízení. Projekt byl zadán na vypracování posudku ohledně zavedení železnice, která doposud na arabském poloostrově prakticky neexistuje. Rozšiřují se letiště, zkvalitňují se již existující haly a byla vybudována dráha spojující Bahrajn s pevninou.

Země Zálivu vytvořily Společnost pro investice v Zálivu (Gulf Investment Corporation), která vlastní kapitál 2,1 mld. USD a sídlí v Kuvajtu. Cíl této investiční společnosti je financovat společné projekty v průmyslu, pojištění v letecké dopravě, chov dobytka a rybolov.

V oblasti obchodní spolupráce se jedná o realizaci kroků vedoucích od zóny volného obchodu k celní unii. Součástí tohoto bloku je rovněž liberalizace zahraničního obchodu s jednotlivými integračními seskupeními, na prvním místě s EU.

Celní politika

Mezi jednotlivými zeměmi GCC dochází k postupnému odbourávání obchodních překážek. Na 23. summitu GCC v Kataru v prosinci 2002 se státy GCC snažily eliminovat rozdíly mezi sebou vydáním deklarace zvané „Doha declaration“, která vstoupila v platnost 1. ledna 2003. Podle této deklarace se země GCC staly jednotnou celní unií s jednotným celním tarifem ve výši 5 %. Tato deklarace by měla odstranit hlavní překážky k očekávané dohodě o volném obchodu s EU. Na toto navazovalo přijetí **Jednotné obchodní politiky (Unified Trade Policy)** v prosinci 2005 a založená příslušná Komise pro jednotnou obchodní politiku. Přijetí jednotné obchodní politiky znamená, že členské státy GCC budou vůči ostatním zemím, včetně zemí WTO, vystupovat jako **jeden subjekt**. Jednotná obchodní politika má za cíl stimulovat komerční a investiční výměnu mezi zeměmi GCC a ostatním světem. Mělo by to přispět i ke zvýšení mezinárodního statutu GCC jako bloku, otevřít nové trhy pro vývoz zemí GCC a také přilákat zahraniční investice.

V celní oblasti již existuje 213 položek, které nepodléhají clu a též bylo dosaženo pokroku v tom, že když zahraniční zboží vstoupí na území GCC, je v příslušné zemi, kde na území GCC vstoupilo taxováno, zkontrolována kvalita a příslušná dokumentace a zda nejde o zakázané zboží (vepřové maso, alkohol, pornografické materiály atd.) a dále se pohybuje po území GCC bez dalších poplatků. Stále však existují výjimky na některé druhy zboží, např.

dovoz obilí v SA je zatížen 100 % sazbou. V Bahrajnu bylo sice možné dovážet vepřové, tabák i alkohol, ale byl též zatížen 100 % sazbou.

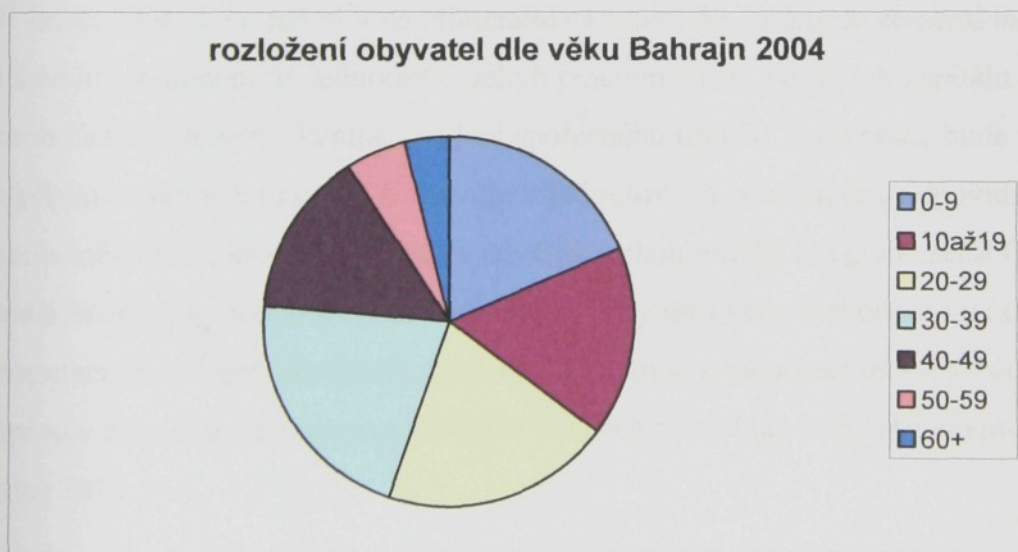
V obchodní politice zemí Zálivu se dále uplatňuje **licenční řízení**, které má hlavní cíl chránit domácí průmysl. Jde o majoritní podíl vlastnictví. Zde opět existují rozdíly mezi jednotlivými zeměmi. Nejstriktnější je SA, kde stále platí, že ve smíšených podnicích musí mít 51 % vlastnického podílu místní občané, naproti tomu v Kuvajtu je už možné 100 % vlastnictví zahraniční firmou kromě bank, zde taktéž platí omezení vlastnictví zahraniční firmou na maximální hodnotu 49 %.

Dovozní dokumentace, která je celními autoritami zemí GCC vyžadována, je poměrně komplikovaná, časově náročná a tudíž nákladná. Některé dokumenty musí být legalizovány na příslušných obchodních komorách a diplomatickými misemi ve vyvážejících zemích. Náročnost celní dokumentace je zvláště vysoká v SA, přestože v poslední době došlo ke zjednodušení této dokumentace, do značné míry ovlivněné vstupem SA do WTO v roce 2005. V Ománu se tato dokumentace týká především potravin. Bahrajnské celní autority vyžadují obchodní faktury a certifikáty o původu zboží v arabštině nebo v angličtině, ověřené velvyslanectvím, kopii pojišťovacího certifikátu a 4 kopie konosamentu. Dovážené hovězí a kuřecí maso musí být doprovázeno certifikátem o porážce způsobem odpovídajícím islámským tradicím (halal), který může vydat pouze instituce, která je v tomto smyslu odsouhlasena jako islámské centrum v zemi původu masa. SAE požadují legalizaci dokladu o původu zboží na svém velvyslanectví v zemi původu. Pokud jde o výši poplatku, existuje k tomuto účelu vytvořený seznam. Pokud nedojde k úhradě takového poplatku v zemi původu, je zboží zatíženo poplatkem v přístavu SAE. Jednotlivé země GCC musely svůj dovozní režim konzultovat s představiteli Světové obchodní organizace WTO.

Zemím GCC byl vytýkán způsob zacházení s **duševním vlastnictvím**. V tomto ohledu dochází k důležitým modifikacím, neboť všechny země GCC jsou členy Světové organizace na ochranu duševního vlastnictví (World Intellectual Property Organization – WIPO). Z tohoto důvodu bylo docíleno značného pokroku pokud jde o ochranu těchto práv (Intellectual Property Rights – IPR), avšak ne všechny země mají svoji legislativu v této oblasti v souladu s Dohodou WTO o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví.

V současné době jsou státy GCC v různých stádiích zavádění strukturálních a institucionálních **reforem**. Rozdíly jsou ve vývoji finančního zázemí směřující k zajištění a podpoře zdravého ekonomického prostředí privátního sektoru a hospodářského růstu. Z politických důvodů úplná privatizace státních firem nebyla podporována téměř v žádném státě GCC, ale některé kroky byly vykonány ve snaze podpořit soukromé investice. Značným pokrokem prošly regulační mechanismy, institucionální struktury a právní rámec, které řídí přímé investice ve všech státech GCC. Ve snaze podpořit obchod mezi členskými zeměmi je nabízeno stejné zacházení i produktům cizích firem vyrobených na území integrace. Všeobecně jsou ekonomiky států GCC charakteristické segmentací trhu práce mezi domácími a cizími pracovními silami a to jak v poměru zaměstnanosti, výše mezd a kvalifikovanosti. Situace na **trhu práce** se liší mezi jednotlivými státy GCC. Rychle rostoucí počet mladé pracovní síly je aktuální zejména v Bahrajnu, Ománu a Saúdské Arábii.

GRAF 1.2 Rozložení obyvatel podle věku v Bahrajnu, rok 2004

Zdroj: www.gcc-sg.org, statistické údaje

GRAF 1.3 Rozložení obyvatel podle věku ve Spojených Arabských Emirátech, rok 2004

Zdroj: www.gcc-sg.org, statistické údaje

Během posledních dvou desetiletí státy integrace GCC provedly velmi důležité kroky k dosažení hospodářské a finanční integrace mezi sebou. Od roku 2000 se dá říct, že postupují mílovými kroky a jejich snažení vyvrcholilo vznikem **Společného trhu zemí GCC** 1. ledna 2008. Toto má vliv na bilaterální ekonomické vztahy se zeměmi mimo GCC. Hlavními výhodami je jednodušší pohyb pracovních sil, volný tok kapitálu a volný pohyb osob členských zemí. Reálné uvedení společného trhu GCC do praxe bude vyžadovat měsíce a přijímání nových pravidel a opatření v jednotlivých zemích, aby odpovídaly požadavkům společného trhu, který je počátkem nové fáze ekonomické integrace zemí GCC. Relativně malé ekonomiky jednotlivých zemí tak vytvoří jednu velkou ekonomiku (s celkovou populací 36 miliónů obyvatel), která bude odolávat konkurenci na světovém trhu. Je to krok vpřed v ekonomické integraci zemí GCC a příštím krokem bude přijetí **společné měny** po roce 2010.

3.3 SAÚDSKÁ ARÁBIE

VLAJKA

ZNAK

Oficiální název : Království Saúdské Arábie

Hlavní město: Rijád

Rozloha: 1 960 582 km²

Počet obyvatel: 25 795 938

Oficiální jazyk: Arabština

Státní zřízení: království

Hlavní náboženství: Téměř všichni Saúdové a většina cizinců vyznává Islám, z toho asi 85% sunnitský a 15% šiitský směr. Veřejné projevy jiných náboženství (náboženské obřady, symboly, tiskoviny atd.) jsou zakázány.

Měna: saúdský riál (SAR)

HOSPODÁŘSKÝ VÝVOJ ZA ROK 2006⁹

Hospodářský vývoj byl pro Saúdskou Arábii stejně jako v letech 2004 a 2005 velice příznivý. Těžba a ceny ropy, tedy i příjmy z jejího vývozu, byly tak vysoké, že opakovaně po roce 2003 místo tradičního schodku státních financí bylo dosaženo výrazného přebytku. Projevilo se to i růstem objemu HDP. V jeho rámci byl přitom zaznamenán solidní a stále se zvyšující růst také u neropných odvětví. Zahraniční obchod i běžný účet opět vykázaly výrazně aktivní bilanci.

Vzhledem k tomu, že **cena ropy** se i v roce 2006 pohybovala na průměrné úrovni let 2004 a 2005, projevila se tato skutečnost na odhadovaných pozitivních výsledcích ekonomického vývoje i v roce 2006. Průměrná cena arabské lehké ropy (Arabian Light Oil) vzrostla jen od roku 2003 do roku 2004 o 24,7 % a růst cen pokračoval i v roce 2005 a v první polovině roku 2006. Jisté problémy způsobuje cena ropy při zdražování dovážených polotovarů a dalších produktů, což s sebou přináší i zdražování saúdské finální produkce jak na místním trhu, tak i na mezinárodních trzích.

Ekonomika SA se však v posledním období cca 2 let potýká i s několika dalšími negativními jevy. Primárně se jedná o **fixní vazbu lokální měny** – saúdského rijálu (SAR) – na stále slábnoucí a nestabilní americký dolar (USD). Na rozdíl od jiných zemí regionu o revaluaci své měny a odpoutání od USD (Kuvajt fixaci své měny na USD již v 05/2007 zrušil, o tomto kroku uvažují Bahrajn i SAE) zatím oficiální místa SA neuvažují. Proti USD neustále posilující Euro (EUR) tak výrazně prodražuje dovozy z EUR oblastí. Jedná se v zásadě o cca 75 % všech dovozů do SA. Pouhých 15 % dovozů se realizuje podle analýz ekonomů v USD. Přitom zásadní inkasní měnou pro saúdské vývozy (ropa, petrochemie) je právě slabý USD. Zdražování dovozů a slábnoucí SAR ve fixní vazbě na USD se na vnitřním trhu projevují zvyšováním spotřebitelských cen a následně i růstem **inflace**, která v meziročním sledování dosáhla v 06-07/2007 rekordních hodnot (3,1 – 3,8 %). SA se daří uskutečňovat rovněž uspokojujivý růst v neropných odvětvích, podporovaný zvýšenou podnikatelskou důvěrou po uzavření dohod s několika zahraničními společnostmi na průzkum ložisek a těžbu zemního

⁹ zdroj: www.mzv.cz

plynu v jižní části země, tedy po prvních případech vstupu zahraničního kapitálu do odvětví těžby ropy a plynu od jeho de facto znárodnění v 70. letech minulého století.

TABULKA 1.2 Základní makroekonomické ukazatele SA za léta 2002 - 2006

Rok	2002	2003	2004	2005 [1]	2006 [2]
HDP v mld. USD	188,8	214,7	249,0	315,3	348,6
Přírůstek objemu HDP v %	0,1	7,2	5,2	6,5 [3]	4,2 [4]
HDP na 1 obyv. v USD	8.570	9.275	10 974	13 399	14 724
Podíl na tvorbě HDP v %					
- těžba a zpracování ropy a zemního plynu	37,5	41,5	45,6	52,4	54,8
- ostatní odvětví	62,5	58,5	54,4	47,6	45,2
Inflace (spotřebitelské ceny)	0,2	0,6	0,4	0,7	1,9
Míra růstu životních nákladů v % (1999 = 100)	-0,4	0,5	0,2	0,7	1,8 [5]
Míra nezaměstnanosti v % [6]	11,9	12,5	14,0	13,0	13,0
Kurs měny k USD	3,75	3,75	3,75	3,75	3,75
Průměrné mezibank. úrokové sazby v %					
- u vkladů v SAR na 3 měsíce	2,23	1,63	1,73	3,75	5,02
- u vkladů v USD na 3 měsíce	1,6	1,0	1,4	3,5	

Zdroj: www.mzv.cz

[1] Dle ročenky Saudi Arabian Monetary Agency (SAMA).

[2] Dle nezávislých agentur a saúdských bank jsou hodnoty mírně odlišné od hodnot publikovaných SAMA.

[3] Některé neoficiální prameny hovoří o hodnotě až 7,4 %.

[4] Některé neoficiální prameny hovoří o hodnotě až 5,9 %.

[5] Výrazný vliv na tento ukazatel má především růst cen potravin v posledním roce.

[6] Oficiální údaje uvádějí položkově pouze částečně nezaměstnanost mužů, údaje se v různých pramenech liší, optimistické odhady se pohybují kolem 7 % mužů (ženy se obvykle jako nezaměstnané nenechávají evidovat). Některé nezávislé odhady hovoří i o 25% nezaměstnanosti. Nové věrohodné údaje nezávislých agentur od r. 2004 nejsou k dispozici.

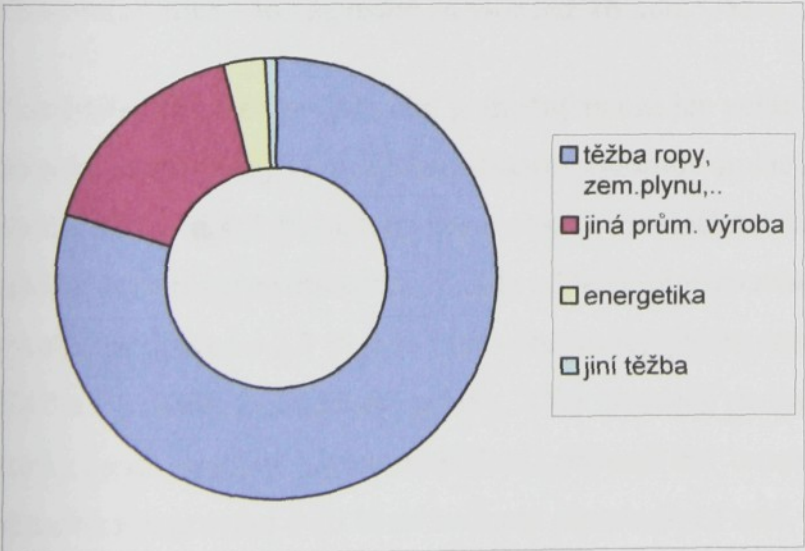
Průmysl

Hlavními průmyslovými obory jsou tradičně těžba ropy a navazující petrochemická výroba, které dominují celé saúdské ekonomice a na tvorbě HDP se podílejí více než 1/3. Saúdská Arábie má ze všech zemí největší zásoby nevytěžené ropy (asi 1/4 světových rezerv), se kterými při současném tempu těžby vystačí ještě několik desítek let. Nově se snaží rozvinout těžbu plynu, těžbu fosfátů a dalších nerostných surovin (základní geologický průzkum území byl dokončen), produkci hliníku, chemickou a elektrotechnickou výrobu a informační technologie.

TABULKA 1.3 Struktura průmyslu SA podle výkonů v běžných cenách v %, rok 2006

Těžba ropy, zemního plynu a petrochemická výroba, těžba minerálů	79,6
Jiná průmyslová výroba	16,6
Energetika	2,9
Jiná těžba	0,9
Celkem	100,0

Graf 1.4 struktura průmyslu SA dle výkonů v běžných cenách k tabulce 1.3, rok 2006

Zdroj: www.mzv.cz

Růst v ropném sektoru značně kolísá podle vývoje světových cen ropy a taktických změn těžebních kvót v OPEC. V jiných odvětvích byl růst vyrovnanější, do roku 2006 však docházelo ke zjevnému zvýšení růstu podílu neropných odvětví státního sektoru, jak ukazuje následující tabulka:

TABULKA 1.4 Přírůstky objemu HDP v % za roky 2002 - 2006 [1]:

Rok	2002	2003	2004	2005 [2]	2006 [3]
Těžba a zpracování ropy	-7,5	17,1	5,7	42,8	-3,0
Neropná odvětví státního sektoru	2,9	3,1	3,1	7,5	-0,1
Neropná odvětví soukromého sektoru	4,1	3,9	5,6	7,5	6,3

Zdroj: www.mzv.cz

[1] Údaje vycházejí z ročenky Saudi Monetary Agency a mohou se lišit od údajů, zpracovaných nezávislými ekonomickými agenturami.

[2] Předběžné výpočty centrálního statistického úřadu (Central Department of Statistics and Information).

[3] Oficiální údaje nejsou k dispozici, jedná se o odhad saúdských bank.

Stavebnictví se podílelo v r. 2006 na tvorbě HDP cca 4,5 % a má dobrou perspektivu dalšího růstu vzhledem ke značným potřebám budování infrastruktury a předpokladu budování tzv. Economic Cities – to vše ročně za více než 10 mld. USD.

Zemědělství¹⁰ : bez zavlažování je možný pouze jen velmi extenzivní pastevecký chov dobytka. Intenzivnější zemědělská činnost vyžaduje umělé zavlažování. Zavlažuje a obdělává se cca. 0,5 % rozlohy země a podíl zemědělství na tvorbě HDP činí kolem 3-5 % (v závislosti na různých statistikách). Dle odhadů ministerstva zemědělství rostla zemědělská výroba meziročně o 2,3 %, a to i přes přechodný pokles rozlohy zemědělské půdy v roce 2003 a v r. 2004. Zemědělství je od r. 2004 výrazněji podporováno zvýhodněnými úvěry banky Saudi Arabian Agricultural Bank, přičemž byl zaznamenán meziroční nárůst tohoto způsobu financování o 70 % na hodnotu přesahující 1 mld. SAR (cca 267 mil. USD).

¹⁰ zdroj: www.mzv.cz

Služby

Vzhledem k nábožensky podmíněným zvláštnostem ve způsobu života, zejména v postavení žen, které je silně orientováno na domácnost a rodinu, i vzhledem ke značně rozšířenému využívání domácího služebnictva, nejsou zcela rozvinuty všechny služby, například městská hromadná doprava, kulturní zařízení nebo služby individuálního cestovního ruchu. Přesto se sektor služeb podílí na tvorbě HDP již téměř 1/4. V regionálním i světovém měřítku je v Saúdské Arábii naopak mimořádně rozvinuto odvětví náboženské poutní turistiky řízené zvláštním ministerstvem pro záležitosti **Hadjj** (vyslov hadždž). Velké každoroční poutě do Mekky, zvané Hadjj, se přitom zúčastnilo podle posledních údajů z počátku roku 2005 kolem 3 mil. lidí.

Státní rozpočet byl doposud zpravidla tvořen jako rozpočet deficitní. V letech 2002 - 2006 však byly skutečné příjmy vyšší než výdaje v důsledku nečekaně vysokých cen ropy a tedy i vyšších příjmů z jejího vývozu:

TABULKA 1.5 Státní rozpočet SA, příjmy a výdaje v mld. USD v letech 2002 - 2006

Rok	2002	2003	2004	2005	2006
Příjmy	56,8	78,1	104,8	150,5	179,6
- z toho příjmy z ropy	44,3	64,0	88,0	134,5	161,2
Výdaje	62,3	68,5	78,7	92,4	104,9
Saldo	-5,5	12,0	26,1	58,1	74,7

Zdroj: www.mzv.cz

Zahraniční zadluženost

Naposledy využila Saúdská vláda zahraniční půjčku v souvislosti s válkou v Perském zálivu v roce 1991, jíž do roku 1995 splatila. Výše dluhové služby vnitřního dluhu dosahuje 14 % rozpočtových výdajů. Ačkoliv byl státní dluh, který je celý dluhem vnitřním, ještě v roce 2003 poměrně vysoký (cca 80% hodnoty HDP), mimořádné příjmy z ropy, vzniklé její vysokou cenou, umožňují část těchto mimořádných příjmů využít na umoření dluhu. Cílem bylo snížení dluhu ze 176 mld. USD na počátku roku 2004 na 164 mld. USD na jeho konci.

Dle neoficiálních odhadů se cíl podařilo naplnit a hodnota dluhu klesla na 75 % hodnoty HDP. V roce 2005 pokračovalo i dále umořování tohoto dluhu z ropných příjmů a dle posledních informací dosáhla jeho hodnota v roce 2006 28 % hodnoty HDP, přičemž jeho hodnota činila již jen 97,6 mld. USD.

Bankovní soustavu řídí centrální banka Saudi Arabian Monetary Agency

Největší komerční banky jsou: National Commercial Bank; Al Rajhi Bank; Samba Bank (dříve Saudi American Bank), Arab National Bank; Saudi Investment Bank; Al Jazira Bank.

Pro některé bankovní služby byly státem zřízeny tzv. specializované úvěrové instituce. Jsou to:

Saudi Credit Bank	osobní půjčky;
Saudi Arabian Agricultural Bank	zemědělské úvěry;
Saudi Industrial Development Fund	zvýhodněné průmyslové úvěry;
Real Estate Development Fund	stavební půjčky;
Public Investment Fund	zvýhodněné úvěrování velkých projektů.

Daňový systém

Výběr daní spravuje zvláštní útvar (Department of Zakat and Income Tax) Ministerstva financí. Většina daní v Saúdské Arábii jsou daně přímé. Prakticky jedinou nepřímou daní je dovozní clo. Z obvyklých daní nejsou například zavedeny daň ze mzdy nebo platu, spotřební daně, daň z přidané hodnoty či obratu nebo daň darovací.

TABULKA 1.6 Hlavní daně v SA a jejich sazby v %

daň z kapitálu místních subjektů [1]	2,5
daň ze zisku nebo živnostenského příjmu cizích subjektů [2]	20
daň z čistého příjmu z těžby a zpracování zemního plynu	30
daň z čistého příjmu z těžby a zpracování ropy	85

Zdroj: www.mzv.cz [1] ze saúdských a z ostatních zemí GCC (Rady spolupráce arabských států Perského zálivu); [2] ze zemí mimo GCC

3.4 KUVAJT

Oficiální název : Stát Kuvajt

Hlavní město: Kuvajt

Rozloha: 17 818 km²

Počet obyvatel: 2,48 mil (údaj z června 2003)

Oficiální jazyk: Arabština, běžně používána i Angličtina.

Státní zřízení: Emirát

Hlavní náboženství: Islám sunitského směru 60%, Islám šiitského směru 40%. Cizinci: převážně Muslimové sunitského směru (Arabové, Pákistánci, Indové), Křesťané (Filipínci, Evropané a Američané), Hinduisté.

Měna: kuvajtský dinár (KWD)

HOSPODÁŘSKÝ VÝVOJ ZA ROK 2006¹¹

Vysoké příjmy z prodeje ropy umožnily vládě vynaložit vyšší státní výdaje na podporu růstu ekonomiky, zatímco ostatní faktory sloužily jako katalyzátory růstu.

Hospodářská politika vlády bude pokračovat v orientaci na rozvoj ropného sektoru, perspektivní se jeví i těžba zemního plynu z nově objevených nalezišť. Strategickým záměrem kuvajtské vlády je zvýšit těžební kapacitu na 4 miliony bpd. Tohoto cíle chce Kuvajt dosáhnout realizací projektu Severní Kuvajt – ropná pole Abdali, Bahra, Ratqa, Rawdatain a Sabriya, kam by měly v příštích pěti letech směřovat **investice** ve výši cca 7 mld USD. Projekt počítá s účastí zahraničních subjektů, naráží však na odpor parlamentu, kde převládají síly prosazující plnou kontrolu státu nad jeho realizací, oponenti projektu kromě toho argumentují nedostatečnou věrohodností kalkulací projektu postavených na podle nich nadsazených hodnotách odhadovaných zásob ropy.

Dalším strategickým záměrem Kuvajtu je transformace země v „most na Východ“, tj. v centrum obchodu a služeb, zde především bankovních, směřujících po trase historické „Silk Road“ (hedvábné stezky) do Číny a na Dálný východ; v Kuvajtu se tento záměr pracovně nazývá „Bridge to China“ a jeho součástí má být i propojení postsovětských producentů ropy a zemního plynu s regionem Zálivu jak technologickými projekty (ropovody, plynovody), tak i společně sdílenými vizemi zejména o obchodní kooperaci. Velmi intenzivně se do přípravy projektů, projektových i stavebních prací zapojují čínské firmy, které získávají zejména na státních zakázkách stále větší podíl.

Těžba ropy v Kuvajtu se pohybovala v letech 2005 a 2006 na úrovni 2,4 mil. barelů denně, domácí spotřeba činila cca 300 000 bpd. Čistý vývoz byl ve výši 2,1 mil. bpd. Pro rok 2006 byla s účinností od 1. 4. 2006 Kuvajtu stanovena vývozní kvóta ve výši 2,247 mil. bpd. Současná kapacita produkce ropy Kuvajtu je 2,3 – 2,4 mil. bpd - některé zdroje uvádějí až 2,5 mil. bpd. O dalším postupu zemí OPEC se jednalo na zasedání organizace v první

¹¹ zdroj: www.mzv.cz

polovině října 2006 v Doha, kde bylo přijato rozhodnutí o snížení těžby a dodávek ropy na mezinárodní trhy o 1,2 mld. bpd (Kuvajtu stanoveno krácení ve výši 100 000 barelů denně) v souvislosti s poklesem cen ropy pod 60 USD/barel z rekordních úrovní v červenci 2006 (78 USD/barel). Proto OPEC přistoupil k dalšímu snížení těžebních kvót.

V průběhu roku 2005 byla provedena řada průzkumných vrtů na severu Kuvajtu, kterými byly objeveny poměrně značné **zásoby zemního plynu**. V březnu 2006 byly objeveny u Umm Niqa zásoby zemního plynu v celkové odhadované výši 35 trilionů kubických stop, které by měly sloužit v blízké budoucnosti především pro energetické potřeby země a nahradit dodávky plynu z Iráku i domácí topné oleje jako palivo pro elektrárny. Vývoz ropy a ropný sektor se podílel na tvorbě HDP v r. 2005 cca 95 %, dosáhl ve srovnání s předchozím rokem růstu 35,1 % a dosáhl nominální výše 23,558 mld. KWD (85,7 mld USD). Při současném stavu cen ropy a postupném růstu její spotřeby zejména v Indii a Číně lze očekávat, že vývoj HDP se bude i nadále udržovat v této úrovni, zejména bude-li politika skupiny OPEC i nadále reagovat na výkyvy cen ropy na světových trzích regulací její těžby. Průměrná cena kuvajtské ropy v r. 2005 se pohybovala na úrovni 45–50 USD za barel, což je dvojnásobek ceny předchozích let. Zaznamenaný růst HDP za r. 2005 ve výši 39,7 % byl rekordní a výrazně překročil výsledky minulých let, kdy se růst meziročně pohyboval pouze na úrovni 8,8 %. Za rok 2006 dosáhla cena kuvajtské ropy průměrně 58 USD za barel. Za první 3 kvartály roku 2007 je průměrně kuvajtská ropa prodávána za 62 USD za barel a v rekordních měsících se pohybovala na úrovni 74 USD za barel. Reálně vzrostl HDP za rok 2006 o 5,7 %, relativně nižší než v předchozích letech, přesto za rok 2006 dosáhl HDP na hlavu již 32 000 USD.

Ukazatele a výsledky růstu HDP se tedy výrazně podílely na velmi pozitivním výsledku státního rozpočtu, který dosáhl za fiskální období 2005/2006 přebytku ve výši 7 mld. KWD, odpovídající 23,8 mld. USD. Za rok 2006/07 byl přebytek rozpočtu zaznamenán ve výši 5,2 mld USD (18,7 mld. USD). Dle předběžných výsledků za rok 2006/2007 dosáhl nominálně HDP růst ve výši 20,6 % ve srovnání s předchozím rokem a dosáhl nominálně výše 29,6 mld. KWD (102 mld. USD). Údaje o rozpočtu nezahrnují informaci o příjmech ze zahraničních

kuvajtských investic. Dle informací NBK jsou odhadovány na 160 mld. USD, z toho 100 mld. USD státních a 60 mld. USD soukromých, které přinášejí zhruba 25 mld. USD zisku ročně.

Dle předběžných výsledků dosáhl Kuvajt za finanční rok 2006/2007 historicky rekordních příjmů ve výši **53,5 mld. USD**, které podpořily především o 12 % zvýšené příjmy za vývoz ropy a ropných výrobků ve srovnání s předchozím rokem. Opět se výraznou měrou příjmy z ropy podílely na celkových příjmech státního rozpočtu, dle předběžných výsledků až 94 %.

Mezinárodní měnový fond ve své zprávě za r. 2005 připomněl, že Kuvajt musí zavést strukturální ekonomické **reformy**, odbourat dotace, zvýšit ceny služeb poskytovaných státem a především zvýšit úsilí v privatizaci a vytvořit tak nové pracovní příležitosti pro stále početnější obyvatelstvo. Ekonomické reformy však pokročily jen velmi málo a kuvajtská ekonomika zůstává nadále závislá z 92 % na příjmech z exportu ropy a petrochemických produktů.

Vláda stojí před úkolem zvýšit výrobu **pitné vody** a zlepšit její distribuci. Nyní je pitná voda vyráběna energeticky nákladným způsobem odsolováním mořské vody (reverzní osmóza), k zavlažování vegetace se používají brakické vody z podzemních zdrojů. Kuvajt je přitom zemí s nejvyšší spotřebou vody na obyvatele (450 litrů na den). Vedle investic do nových odsolovacích zařízení je řešením i realizace kroků vedoucích k úsporám ve spotřebě vody, např. snížením dotací na její cenu a progresivním zvýšením její ceny pro spotřebitele. Dalším velkým úkolem vlády je řešení problému odpadních vod, které jsou vypouštěny do moře bez dostatečného čištění. Vláda již podepsala smlouvu s mezinárodním konsorciem firem vedených firmou Khorafi Group na výstavbu čističky odpadních vod v Sulaibiyyi v hodnotě 378 mil USD, jejímž produktem bude 300 000 m³ užitkové vody denně.

Připravován je rovněž projekt rozšíření mezinárodního kuvajtského letiště. Jedna z úvah zmiňuje i vybudování zóny volného obchodu u letiště.

Kuvajtský ostrov Failaka, kde se nacházejí stopy po osídlení až 4000 let staré, byl před iráckou okupací obydlen a využíván zejména pro rekreační účely. Po válce se obyvatelé do města na ostrově již nevrátili a veškeré vybavení postupně zchátralo. V současné době je připraven projekt rehabilitace ostrova a jeho infrastruktury, aby se mohl stát v budoucnu turistickým centrem. Součástí projektu je i most, spojující ostrov s pevninou, v délce cca 20 km. V rámci podobného projektu má dojít k výstavbě turistických zařízení i na největším kuvajtském ostrově Bubiyan.

Tyto skutečnosti činí z Kuvajtu (vlivem přetrvávajících bezpečnostních rizik v Iráku) jeden z hlavních terminálů pro obnovu Iráku. O Kuvajt z těchto důvodů projevují značný zájem zahraniční společnosti a investoři, kteří si zde budují zázemí pro další spravování svých zájmů v Iráku. To má za následek nebývalý růst cen nemovitostí a boom v oblasti stavebnictví, infrastruktury a dopravy.

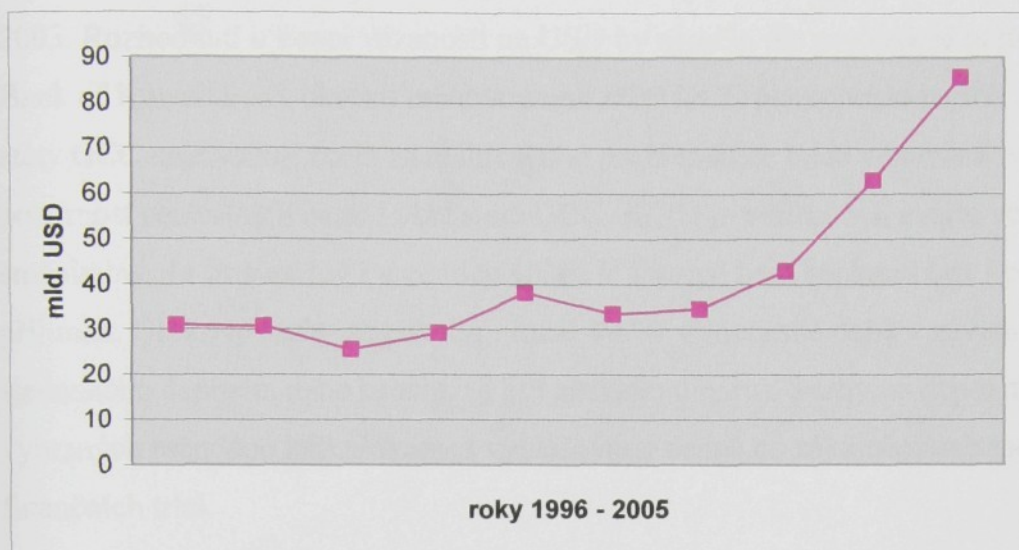
Základní makroekonomické ukazatele za léta 2002 - 2006

Fiskální rok začíná 1.4. a končí 31.3. Z důvodů zachycení vlivu irácké okupace v roce 1991, následné období stabilizace a zachycení vlivu válečných operací proti Iráku v roce 2003 je ponechána delší časová řada v tabulce, která potvrzuje kuvajtská prohlášení o tom, že se jejich ekonomika za posledních 10 let ztrojnásobila ve své výkonnosti.

HDP v roce 2006

Podle údajů National Bank of Kuwait činil v r. 2005 HDP 85,7 mld. USD, zatímco v r. 2004 to bylo 63 mld. USD a v r. 2002 byl 34,55 mld. USD. Za rok 2006 byl vykázán HDP ve výši 93,9 mld. USD. V r. 2003 byl dosažen HDP 17 339 USD, v r. 2004 byl 24 321 USD a v r. 2005 až 30 143 USD na obyvatele. V r. 2006 dosáhl tento ukazatel již hodnoty 32 350 USD na hlavu. Výpočty byly zpracovány na základě podkladů ministerstva plánování a údajů o počtu obyvatelstva.

GRAF 1.5 Vývoj HDP v Kuvajtu v mld. USD v letech 1996 - 2005

TABULKA 1.7 Vývoj HDP v Kuvajtu v letech 1996 – 2006 v mld. USD

Vývoj HDP v letech 1996 - 2006 (v mld. USD)											
Rok	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
HDP	30,9	30,7	25,5	29,2	38,1	33,4	34,5	43,-	63,-	85,7	93,9

Zdroj: Ministry of Planning - Central Statistical Office Kuwait, CBK a NBK

Pozitivní je pro Kuvajt (s 35% v roce 2005 a 15 %) i srovnání v rámci zemí GCC, které uvádějí následující reálný růst HDP v letech 2000-2005: SAE 7,1 %, Kuvajt 5,3 %, Saúdská Arábie 5,3 %, Bahrajn 4,9 %, Katar 4,8 % a Omán 3 %, dosvědčující na druhém místě Kuvajtu velmi dobré hospodářské výsledky, těžící nejen ze současné situace na trzích s ropou, ale i boomu z logistického zázemí pro Irák.

Měnové kursy a kursovní politika, vývoj úrokových sazeb: Od r. 2003 byl zaveden pevný kurs dolaru (USD) ke kuvajtskému dináru (KWD). V květnu 2007 oznámil Kuvajt konec vázanosti své měny jenom na stále klesající USD a změnil vázanost na koš měn. Oznámení doprovázel ihned pokles kursu dolaru o necelé 0,4 % a zejména neklid v zemích GCC. Další

pokles kursu USD versus KWD následoval v červenci 2007 (o 1,7 %) až banka CBK přistoupila k plovoucímu denně vyhlášenému kursu KWD-USD, jako tomu bylo do roku 2003. Rozhodnutí o konci vázanosti na USD by nemělo dle prohlášení prezidenta Central Bank of Kuwait nijak ohrozit měnovou unií států GCC plánovanou na rok 2010, což ostatní státy GCC nepovažují zcela za reálné a této problematice bude věnována mimořádná pozornost centrálních bank i vlád států GCC. KWD je vnitřně v Kuvajtu volně a bez omezení směnitelný. Je směnitelný i v zemích GCC. V Evropě není bankami bez vysokého disážia přijímán. Úrokové sazby se pohybují mezi 4-6% v současné době v závislosti na délce sjednaného depozita nebo kreditu (u kuvajtského dináru). Sazby na depozita zahraničních vybraných měn jsou kalkulovány a vyhlášovány denně na základě sazeb mezinárodních finančních trhů.

Stavebnictví: Vláda v r. 2001 schválila pětiletý rozvojový plán, podle něhož mělo být do infrastruktury země investováno na 33 mld. USD. K těmto projektům se hlásí i nová vláda z března 2007, kterou vyzvali jak emír, tak i předseda parlamentu k intenzivní práci na realizaci těchto plánů. Ty však vyžadují úpravy některých zákonů, které zatím provedeny nebyly. V rámci rozvojového plánu se připravuje několik velkých projektů: v severní části země, v blízkosti hranice s Irákem, vyroste nové město Subiya. V současné době je v místě budoucího města postavena již funkční elektrárna nákladem 1,9 mld. USD. Projekt výstavby města je odhadován na 17,5 mld. USD. Město Subiya bude s Kuwait City spojoval 21 km dlouhý most, který výrazně zkrátí 90 km dlouhou spojovací silnici kolem mořského zálivu. Propojení nového města s Kuvajtem zvýší cenu tohoto velkolepého projektu o 5 mld. USD. Město bude vybudováno na rozloze 260 km² a počítá s kapacitou půl milionu obyvatel. Kuwait City má omezené možnosti dalšího rozšiřování a jeho maximální kapacita by měla být 2,3 mil. obyvatel. Odhaduje se, že v r. 2015 dosáhne počet obyvatel Kuvajtu 3,8 mil.

Zemědělství : Vzhledem k drsným klimatickým podmínkám nejsou v zemi vhodné předpoklady pro zemědělskou výrobu nad rámec lokálních potřeb. Negativně působí zejména vysoké teploty v letních měsících (více než 50°C ve stínu), nedostatek vody, která se zatím získává nákladným odsolováním nebo čištěním a nedostatek vhodné půdy. Dalšímu rozvoji

zemědělské výroby kuvajtská vláda věnuje mimořádnou pozornost i formou dotací. V zemi je cca 3000 farem, které mají přispívat k postupnému nárůstu výroby potravin, masa i rekreaci a kultivaci prostředí. Je dokázáno, že místa s velkým počtem farem (Abdally, Wafrah) výrazně mění klima a mají příznivé ekologické účinky.

Služby: Sektor služeb je mimořádně rozvinut. Kuvajt má rozsáhlou síť státních a bezplatných služeb - zejména ve zdravotnictví a školství.

Zdravotnictví: Státní zdravotnictví na značně vysoké úrovni je doplňováno systémem soukromých nemocnic, kde je nabízeno zejména kultivované prostředí a individuálnější přístup za značné ceny výkonů i léků.

Infrastruktura (doprava, telekomunikace, energetika – z toho jaderná) : Síť mimoúrovňových dálnic (v zemi není železnice), vodovodní a kanalizační systém, telekomunikace se satelitními přijímacími středisky pro mobilní telefony a pagery jsou na vysoké úrovni. Dostupností energetických zdrojů je dán předpoklad levné výroby elektrické energie a ta je jedním z mála předpokladů rozvoje místního, zejména ropného průmyslu. Kapacita stávající výroby elektrické energie činí 41 257 MW. Tento objem je považován za postačující na pokrytí současných požadavků země, jen v létě r. 2006 se projevil nedostatek v dodávkách energie. Největšími producenty jsou elektrárny South Al-Zour(12,4 MW) a West Doha(11,9 MW). Většina elektráren zatím používá jako palivo topné oleje. Kuvajt má dostatečné množství odsolovacích zařízení na výrobu pitné vody, nicméně je v plánu výstavba další elektrárny a odsolovací stanice v příštím finančním roce. Kuvajt má zásoby podzemních pitných minerálních vod v oblasti Rawdatain. Pro průmyslovou výrobu a zemědělství je používána voda z čističek odpadních vod. Kuvajt má mimořádně rozvinutý sektor bankovních a finančních služeb s nejdelší tradicí v zemích Zálivu, které se v r. 2005 podílely na tvorbě HDP 13 % poskytnutými službami ve výši 11,7 mld. USD. V r. 2006 tyto služby vzrostly opět o 20,4 %, přesto však díky výsledkům ropného průmyslu poklesl jejich podíl na tvorbě HDP na 10,5 %.

3.5 SPOJENÉ ARABSKÉ EMIRÁTY

Oficiální název : Spojené arabské emiráty

Hlavní město: Abu Dhabi

Rozloha: 83 600 km²

Počet obyvatel: 2 624 453 (poslední sčítání k 31.12.1997)

Oficiální jazyk: Arabština

Státní zřízení: Emirát

Hlavní náboženství: státním náboženstvím je Islám

Čas: SEČ +3

Měna: emirátský dirham (AED)

HOSPODÁŘSKÝ VÝVOJ ZA ROK 2007¹²

Podle odhadů renomovaných zahraničních agentur rostla ekonomika SAE měřená reálnou hodnotou HDP v roce 2007 tempem 7,5%. HDP se zvýšil na 190,1 mld. USD, hrubý domácí produkt na jednoho obyvatele tak dosáhl hodnoty 27 935,- USD, což řadí SAE k nejvyspělejším zemím světa. Hospodářský rozvoj pokračuje letos v prudkém tempu, které je podporováno vysokou cenou ropy – tzn. suroviny, na které bylo hospodářství založeno. SAE tak dosahují stabilního ekonomického růstu (8,2 % v roce 2005, 9,4 % v roce 2006, 7,5% v roce 2007, letošní odhad 8,3 %). Petrochemický sektor se podílí 35 % na tvorbě HDP, těžba ropy se pohybuje na současných maximálních výrobních možnostech cca 2,6 mil bpd.

Stále více se ale objevují i negativní důsledky současného hospodářského vývoje. Prudký rozvoj přináší inflační tlaky a zvyšování cen. Aktuální zpráva EIU (Economic Intelligence Unit) uvádí odhad inflace v roce 2006 13,5 % a v roce 2007 dokonce 14 %, skutečné číslo především v Dubaji je ještě vyšší. Samostatnou kapitolou je rovněž nedostatek vhodného ubytování pro stále rostoucí počet obyvatel a s tím spojený nárůst cen nemovitostí a nájmu. Nedostatečná je ochrana životního prostředí, dopravní infrastruktura a životní podmínky vůbec ve větších aglomeracích Dubaj a Abu Dhabi.

Základní makroekonomické ukazatele za léta 2003 - 2007

ZÚ Abu Dhabi ve svých zprávách využívá nezávislé zdroje BMI (Business Monitor Intl.), Credit Suisse a především EIU (Economic Intelligence Unit), jelikož údaje uváděné z vládních zdrojů jsou často nadhodnoceny, případně částečně zkresleny. Aktuální informace EIU z března 2008 jsou následující:

¹² zdroj: www.mzv.cz

TABULKA 1.8 Základní makroekonomické ukazatele SAE v letech 2003 - 2007

Údaj	2003	2004	2005	2006	2007*
Nominální GDP v běž.cenách(mld.USD)	87,6	105,2	132,2	163,1	190,1
Reálný růst GDP (v %)	11,9	9,7	8,2	9,4	7,5
Průměrná roční míra inflace (av; %)	3,1	7,0	12,5*	13,5*	14,0
Počet obyvatel (v mil.)	4,0*	4,3*	4,6*	4,9*	5,2
Export v cenách FOB (mld. USD)	67,1	91,0	117,2	142,5	153,1
Import v cenách FOB (mld. USD)	45,8	63,4	74,5	86,1	94,7
Bilance běžného účtu (mld.USD)	7,6	10,6	24,4	35,9	36,7
Celkové rezervy deviz bez Au (mld.USD)	15,1	18,5	21,0	27,6	52,6
Celkový zahraniční dluh (mld.USD)	24,0*	30,6*	34,9*	45,5*	54,8*
Směnný kurz (AED : 1 USD)	3,67	3,67	3,67	3,67	3,67

*) = odhad EIU

zdroj: www.mzv.cz

Podíl hlavních sektorů na tvorbě HDP byl v roce 2005 (poslední dostupné údaje) následující:

2,9% - zemědělství ,50,6% - průmyslová výroba(26,6% - těžba ropy a zemního plynu,13,4% - výroba, 8,3% - stavebnictví), 46,5% - služby

Na konferenci „Emerging Abu Dhabi“ v listopadu 2005 byla poprvé přiznána **míra nezaměstnanosti** lokálních občanů SAE ve výši 15 %. Předchozí nižší údaj zahrnoval i expatrioty, kteří mají rezidenturu v zemi povolenou pouze se zajištěným zaměstnáním – proto byl tento údaj v oficiálních statistikách zkreslen. I když hospodářská prosperita, rozvoj průmyslu (zejména petrochemie, některých zpracovatelských odvětví a stavebnictví) a rozvoj služeb (obchodu a turistického ruchu) vytváří řadu nových pracovních příležitostí, ty jsou místními občany zpravidla přehlíženy a jsou obsazovány novými pracovními silami především z indického subkontinentu a z JV Asie. V rámci tzv. **emiratizace** (tj. přednostního

zaměstnávání občanů SAE) vláda podporuje vznik nových pracovních míst pro občany SAE (zejména u ropných společností, v bankovním sektoru a v oblasti služeb). V případě restrukturalizace jsou jako první propouštěni cizinci. V bankovním sektoru je vyžadována 20% zaměstnanost "místních" z celkového počtu zaměstnanců.

Průmysl – struktura, tempo růstu, nosné obory

Sektorem číslo jedna je těžba ropy a zemního plynu a na ně navazující **petrochemický průmysl**. Podle údajů *Oil and Gas Journal* tvoří odhadované zásoby ropy 98 mld barelů téměř 8 % světových zásob. Současná těžba se pohybuje na hranici 2,6 mil bpd, což je i maximální výrobní kapacita, intenzivně se ale pracuje na zvýšení těžby na hranici 2,75 mil bpd. Většina zásob (až 94 %) se nachází na území nebo pobřežních vodách emirátu Abu Dhabi. Ropa je lehkého typu 32-44°API. Největšími odběrateli ropy jsou země jihovýchodní Asie – především Japonsko, které kryje až 90 % své spotřeby dovozem ropy ze SAE, Jižní Korea a Thajsko. Zásoby zemního plynu 212 bilionů kubických stop (tcf) jsou 5. největší na světě po Rusku, Íránu, Kataru a Saudské Arábii. Toto množství by i při stoupající spotřebě mělo vystačit na 150-170 let. Zemní plyn se nyní využívá především jako palivo v tepelných elektrárnách a desalinačních jednotkách a část se zkapalňuje (NGL). Těžbu a zpracování plynu monopolně zajišťuje státní společnost GASCO (Abu Dhabi Gas Industries Limited), která byla založena v roce 1978 jako joint-venture mezi státním podnikem ADNOC (Abu Dhabi National Company) vlastnicím 68 % společnosti, Shell (15 %), Total (15 %) a Partex (2 %). Cílem firmy bylo průmyslově využít zemní plyn, který se dostává na povrch při těžbě ropy a který byl v minulosti využíván pouze ke zpětnému čerpání do vrtů pro zachování tlaku nebo jako odpad rovnou spalován. Dnes je GASCO jedním z největších zpracovatelů zemního plynu na světě, denně vyrábí m.j. 18 tis. tun zkapalněného zemního plynu (NGL). Tři velké průmyslové komplexy (Habshan-Bab, Asab, Bu Hasa) v pouštní oblasti Liwa jsou propojeny produktovody v celkové délce 2.300 km s hlavním distribučním a zpracovatelským centrem na pobřeží Perského zálivu v Ruwais.

Pro zajímavost – první plynovod na Arabském poloostrově, který překračuje státní hranici, byl otevřen v roce 2004 z Omanu do emirátu Fujairah (SAE). V roce 2007 bude napojen na plynovod Dolphin a směr toku plynu bude otočen, tzn. že i Oman bude odebírat zemní plyn z Kataru. Těžba ropy a zemního plynu se podílí cca 35 % na tvorbě HDP (pro srovnání v sousední Saudské Arábii činí podíl 63%) a předloňské zvýšení cen přispělo k masivnímu ekonomickému růstu v letech 2005-2007. Export emirátské ropy má jedno slabé místo a tím je Hormuzský průliv. Obří tankery touto úžinou přepravují kromě emirátské ropy denně celkem 16-17 mil bpd, což je zhruba 20 % celosvětových dodávek. Jakékoliv komplikace v tomto citlivém místě, např. iránská námořní blokáda, by znamenaly vážný problém pro světovou ekonomiku. Země GCC proto dlouhodobě zvažují výstavbu **ropovodu**, který by se vyhnul jak Hormuzskému průlivu, tak Rudému moři. Na poslední konferenci ropných ministrů zemí GCC byla ale předložena a schválena studie, která konstatuje technickou neproveditelnost takového plánu. Hlavním důvodem je politická nestabilita regionu a vzájemné vztahy zemí, přes které by ropovod nutně musel procházet. Státy Perského zálivu proto nadále budou spoléhat na silnou vojenskou přítomnost USA a dalších zemí v mezinárodních vodách v blízkosti průlivu, která by měla zajistit okamžitý zásah a obnovení volného pohybu tankerů v případě jakéhokoliv problému. Cílenou snahou vlád jednotlivých emirátů byla během posledních dvou desetiletí **podpora rozvoje průmyslové výroby** jako součást diverzifikace jednostranně na ropu orientovaného hospodářství. Federální vláda i vlády jednotlivých emirátů investovaly do rozvoje průmyslové základny desítky miliard USD a stát je dnes dominantním vlastníkem a provozovatelem nejvýznamnějších průmyslových komplexů. V **Dubaji** se jedná o závod na výrobu hliníku "Dubai Aluminium Company" (DUBAL). Produkce DUBALu je vzhledem k nízké ceně elektrické energie (zemní plyn) vysoce konkurenční, přestože je plně závislá na dovozu bauxitu. Z celkové kapacity 861 tis. tun je 92 % exportováno především do Japonska a Číny, díky dalším investicím se má výrobní kapacita zvýšit až na 921 tis. t/rok v roce 2008. Ani to však nestačí pokrýt poptávku a tak se připravuje zcela nový komplex EMAL v Abu Dhabi, který bude s výrobní kapacitou 1,2 mil t/r největší na světě. SAE mají v plánu pokrýt 10 % celosvětové poptávky po hliníku,

což přinese problémy především západoevropským výrobcům, kteří nejsou schopni konkurovat kvůli podstatně vyšším cenám energie a pracovní síly.

Rozvoj průmyslové výroby v emirátu Abu Dhabi je v posledních letech orientován na zpracování zemního plynu, který je hlavní vstupní surovinou pro současné i nově připravované projekty v průmyslových oblastech Ruwais a Taweelah. Holandsko-emirátské konsorcium Borouge (Borealis – ADNOC v poměru 40:60) provozuje v Ruwais petrochemický komplex na výrobu polyolefinů s kapacitou 1 mil t/rok. Nový projekt Borouge 2 je ještě větší – skládá se z výroby etylenu (1,4 mil t/rok), olefinů (752 tis. t), polypropylenu PP (800 tis. t) a PE (540 tis. t). ADNOC připravuje i výstavbu průmyslového celku na výrobu dichlorethylenu, další celky (např. výroba benzenů) jsou v jednání. Suroviny produkované uvedenými průmyslovými celky podle strategie ADNOCu podpoří rozvoj "downstream" kapacit, jejichž investování jim bude otevřeno buď přímo nebo prostřednictvím akciových společností (např. Emirates Basic Industry Company). Další vládou vlastněnou společností je Iron and Steel Factory, která provozuje železářnu v Abu Dhabi s roční produkcí 500 000 t/rok. Vzhledem k rostoucí poptávce na domácím trhu i v okolních zemích GCC se hovoří o dalším navyšování produkce až k maximální možné kapacitě 700 000 t/rok. Přes snahu o diverzifikaci hospodářství je růst HDP resp. rozvoj nových průmyslových kapacit ovlivněn, zejména v emirátu Abu Dhabi, ropnými příjmy, neboť ty jsou pro vládu zdrojem investic do neropného sektoru.

Stavebnictví : Podíl stavebního sektoru na celkové tvorbě GDP se pohybuje kolem 7 %, ve stavebnictví je ale zaměstnáno nejvíce pracovních sil v soukromém sektoru - 20,3 % (dále např. obchod a služby 19,5 %, průmysl 13 %). Hodnota rozestavěných a plánovaných investičních projektů v arabských zemích Perského zálivu již přesáhla 1 bilion USD (SAE z toho představují 1/3) a vysoké ceny ropy zajišťují další přísun investičních prostředků. Prudký rozvoj stavebnictví je viditelný doslova na každé m kroku a jako příklad se udává, že 25 % všech stavebních jeřábů na celém světě je v současné době používáno v Dubaji a Abu Dhabi. Aktuální stav nejznámějších projektů je následující:

Downtown Burj Dubai – novému obchodně-residenčnímu projektu dominuje výstavba nejvyšší budova světa Burj Dubai s předpokládanou výškou 818m, nejodvážnější odhady hovoří dokonce o 900 metrech. V březnu 2008 stavba dosáhla 165 pater a výškou přes 600 metrů převýšila jak v současnosti nejvyšší obývanou budovu světa „Taipei 101“, tak i nejvyšší volně stojící stavbu CN Tower v Torontu.

The World –v projektu The World byla v lednu dokončena 27 km dlouhá hráz chránící 300 umělých ostrovů, které společně vytvoří podobu mapy světa. První konkrétní projekty již byly virtuálně představeny veřejnosti – např. Coral Island nebo luxusní resort OQYANA na souostroví představující australský kontinent. (www.theworld.ae a www.oqyana.com)

Dubai World Central (někde již nazývaný Al Maktoum International Airport) – strategický projekt dopravní infrastruktury, který by ještě měl posílit postavení Dubaje jako obchodního a logistického centra celé oblasti Blízkého a Středního východu. Na ploše 140 km² v blízkosti Jebel Ali Port a Free Zone vzniká 6 integrovaných zón, z nichž nejdůležitější je nové mezinárodní letiště. Se svojí roční kapacitou 120 mil. cestujících a 12 mil. tun leteckého karga bude bezkonkurenčně největším na světě (v současné době Atlanta 80 mil cest. a Memphis 4 mil. t.). Další části komplexu představuje Logistic, Residential a Commercial City, Golf Resort a Enterprise Park.

The Mall of the Emirates - největší nákupní centrum na Blízkém východě, jeho součástí je i sjezdovka Ski Dubai dlouhá 400 m, pokrytá 6 000 t přírodního sněhu. V dubnu 2006 byla dokončena i hotelová část, jejichž specialitou je několik pokojů ve stylu švýcarských horských chat, které mají okna jak na sjezdovku, tak na nedalekou pláž.

Stavebnictví se rozvíjí i v sousedním emirátu Abu Dhabi. Má přitom finanční předpoklady zvládnout rozvoj lépe a bez negativ, se kterými Dubaj aktuálně zápasí (ohrožené životní prostředí, poddimenzovaná silniční infrastruktura a d.).

Největším novým projektem v hodnotě 27 mld USD je přeměna ostrova **Saadiyat Island** v mezinárodní turistické centrum typu egyptských letovisek Hurghada nebo Sharm el Sheikh.

Na ostrov, který má rozlohu 27 km² a který je od Abu Dhabi vzdálen pouze 500 metrů, povedou 2 mosty, každý s 10 jízdními pruhy. Na ostrově se plánuje postavit ve třech fázích celkem 29 hotelů (včetně jednoho 7-mi hvězdičkového resortu) se 7 000 pokoji, 2 golfové hřiště, 3 maríny, 8 000 luxusních vil a 38 000 apartmentů. Zachována bude unikátní část ostrova s mangrovníkovým porostem a součástí ostrova bude i Cultural District – budoucí centrum kultury a umění. V plánu je rovněž vysokoškolský kampus, kde se budou studenti z různých arabských zemí vzdělávat v uměleckých oborech. Otevření celého distriktu je plánováno na rok 2012.

Jedním z nejnovějších projektů je turistický komplex **Desert Islands**, který je v místním tisku označován jako „*arabian challenge to the Caribbean*“. Cca 250 km na západ od Abu Dhabi leží přístavní městečko Jebel Dhanna, které bude sloužit jako nástupiště pro turistický resort vybudovaný na osmi přírodních ostrovech v nejbližším okolí. Srdcem resortu má být ostrov Sir Bani Yas, který v minulosti nebyl běžně veřejnosti přístupný kvůli přírodní rezervaci osobně založené zakladatelem federace šejchem Zayedem v 70. letech. Na ploše 87 km² jsou navezeny umělé kopce, kde je vysázeno více než 3 mil. stromů a keřů (vč. olivových hájů), žijí ohrožené druhy živočichů (např. přímorožci, pouštní gazely) a další zvířata zde byla uměle vysazena (žirafy, emu atd.). Ostrov je stálým nebo dočasným domovem 68 druhů ptáků, ke kterým patří plameňáci, kormoráni nebo volavky. V průzračných vodách zálivu plavou delfíni a mořské želvy. Tento několik desetiletí budovaný „ráj zvířat“ bude nyní otevřen turistům, kteří se budou moci ubytovat v připravovaném pobřežním resortu a rezervaci navštěvovat pěšky, na kole, terénním vozidlem nebo nejlépe v horkovzdušném balónu.

Zemědělství – vývoj, struktura :

Rozvoj zemědělství je omezován nepříznivými klimatickými podmínkami a jeho podíl na HDP zůstává velmi nízký (cca 3 %). I přes nepříznivé klimatické podmínky (vysoké teploty, pouštní a hornatý typ krajiny, salinita půdy) je zemědělská výroba podporována jak počátečními nevratnými vládními investicemi do zakládání nových farem a lesů, tak

pokračujícími dotacemi jejich činnosti resp. údržby zeleně. Celkem 80% zemědělsky využitelné půdy je zavlažováno moderními systémy. V současnosti SAE produkují cca 80% domácí spotřeby mléka a mléčných produktů, (zbytek se dováží převážně ze Saúdské Arábie) a přibližně 25% masa a drůbeže. Osobním přáním bývalého prezidenta SAE šejcha Zayeda bylo zazelenění rozsáhlých neúrodných ploch země. Dosud již bylo zúrodněno více jak 150 tisíc hektarů pouště, vysázeno přes 180 mil. okrasných a lesních stromů a 25 mil. datlových palm. Sklizeň okolo 760 tisíc tun datlí ročně řadí SAE mezi jejich nejvýznamnější pěstitele na světě. Velmi dynamicky se rozvíjí výroba mléka a mléčných výrobků, s produkcí okolo 300 mil kusů vajec jsou SAE soběstačné. Soběstačné jsou také v produkci všech druhů zeleniny, datlí a v rybolovu.

Služby:

Služby a především turistický ruch zaznamenaly v posledních letech výrazný rozvoj. Po tsunami v jihovýchodní Asii se zvýšil počet turistů, hotely a resorty mají téměř stoprocentně naplněné kapacity. V Dubaji funguje 383 hotelů s celkovou kapacitou 35.396 pokojů a dalších 120 hotelů se nachází v různé fázi výstavby. Abu Dhabi začíná rovněž budovat svoji turistickou image - jako protiváhu k dubajskému Burj al-Arab otevřeli luxusní Emirates Palace, hotel jakoby přenesený z Pohádek tisíce a jedné noci. Abudhabskou kapacitu cca 8 000 pokojů podstatně navýší 40 nových hotelů, které by měly být vybudovány do roku 2010. Velmi úspěšným trendem se jeví cílená snaha emirátu Dubaj zaměřit se jak na rodinnou turistiku akcemi jako "Dubai Shopping Festival" a "Dubai Summer Surprises", tak na kongresovou, veletržní a obchodní turistiku. V době konání zmíněných akcí je prakticky nemožné sehnat v Dubai hotelový pokoj, protože obsazenost dosahuje i 100 %.

Infrastruktura (doprava, telekomunikace, energetika – z toho jaderná)

Základními znaky současné **dopravní infrastruktury** je 6 mezinárodních letišť (po jednom v pěti emirátech, šesté ve městě Al Ain v emirátu Abu Dhabi), 7 námořních přístavů a cca 3 500 km silnic a dálnic. Šestiproudé dálnice (v noci osvětlené) spojují hlavní města jednotlivých emirátů, vybudován je již i obchvat Dubaje spojující Jebel Ali se severním

emirátem Ra's al-Khaimah (Emirates Road). V Dubaji byla v roce 2006 zahájena **výstavba metra**, resp. městské dráhy typu německého S-Bahn. Do roku 2010 postaví konsorcium firem vedené Mitsubishi Corp. 2 linky lehké nadzemní dráhy v celkové délce 70 km s 55 stanicemi. Projekt má rozpočet 3,4 mld. USD. Očekává se, že díky přepravní kapacitě 1,2 mil. cestujících/den dojde k ulehčení dnešní kritické dopravní situaci v Dubaji.

SAE chtějí změnit ustálené tranzitování letů Amerika – Asie/Afrika z Evropy ve svůj prospěch, proto jsou vynakládány ohromné investice do **aerolinek a rozšíření kapacity letišť** v Dubaji a Abu Dhabi. Práce začala na výstavbě třetího letiště v Jebel Ali (Dubai World Central), které bude mít 6 souběžných přistávacích drah a kapacitu větší než londýnské letiště Heathrow a chicagské O'Hara dohromady. Celkový plán investic dosahuje astronomické hodnoty 38 mld USD a projektovaná kapacita je 190 mil. cestujících/rok. Největším leteckým dopravcem v arabském světě jsou nyní dubajské Emirates Airlines, které mají např. objednáno 42 obřích letadel Airbus A380.

SAE mají 1,2 milionů instalovaných pevných **telefonních linek**, což představuje penetraci cca 27,3 %. Na 100 obyvatel připadá 85 mobilních telefonů, víc, než v USA nebo vyspělých státech Evropy. Telekomunikační infrastruktura je na vysoké technické úrovni a umožňuje komerční využití GPRS, EDGE a 3G. Nevýhodou jsou poměrně vysoké tarify stanovené monopolním operátorem pevných i mobilních linek - firmou Etisalat, kterou z 60 % vlastní stát. Licence druhému operátorovi (firmě du) byla udělena v roce 2005, provoz byl zahájen v roce 2007. Počet uživatelů **internetu** v roce 2004 dosáhlo pokrytí přibližně 32 % populace. Od roku 2000 funguje ADSL a rozšiřují se i internetové kavárny. Výhradním poskytovatelem internetu je Emirates Internet Media (známější jako e-Company). Další rozvoj internetu do značné míry závisí na tom, zda SAE umožní využívat VoIP, který zde není oficiálně povolen a připojení např. přes Skype je zablokováno. Stejně tak jsou blokovány internetové stránky, jejichž obsah se neslučuje s „náboženskými, kulturními, politickými a morálními hodnotami SAE“. Na území působí několik místních **televizních stanic**, nejznámější jsou Abu Dhabi TV a EDTV – Emirates Dubai TV. Placená kabelová televize poskytovaná Etisalatem pod hlavičkou E-Vision existuje od roku 2000. V lednu 2001 byla v Dubaji otevřena zóna

volného obchodu Dubai Media City, která poskytuje základnu pro média pokrývající celý region Blízkého a Středního východu. Sídlo zde má více než 600 zahraničních společností včetně regionálního zastoupení CNN, Reuters, Bertelsmann, CNBC, MBC a d. Rostoucí počet obyvatel a diverzifikovaný rozvoj průmyslu přináší nároky na podstatné zvyšování výroby **elektrické energie**. Koncem 90. let byl založen Privatization Committee for the Water and Electricity Sector, který má za cíl restrukturalizaci a postupnou privatizaci celého sektoru prostřednictvím tzv. IWPP projektů. Podle této koncepce jsou minoritní podíly na současných elektrárnách prodány zahraničním investorům s podmínkou rozšíření kapacit. Státní podíl by se měl postupně snižovat i budoucím veřejným prodejem akcií (IPO) místním obyvatelům. Současná instalovaná kapacita výroby elektrické energie SAE je zhruba 16 220 MW, z toho Abu Dhabi 8 570 MW, Dubaj 4 700 MW, Sharjah 1 750 MW a federální kapacity pokrývající spotřebu v ostatních emirátech 1 200 MW. Ve výhledu pro rok 2010 je 26 000 MW, což je nárůst o 60%.

Pro zajímavost elektrárna na území emirátu Abu Dhabi, Umm al-Nar, byla vybudována za přispění a.s. Škodaexport v roce 1984 s kapacitou 720 MW, v roce 2003 odkoupilo 40%podíl konsorcium vedené International Power of the UK se závazkem vybudovat novou kapacitu 1 550 MW v roce 2006.

SAE investovaly během posledních let více než 5 mld USD do rozvoje výroby el. energie (a desalinace) a očekává se, že v nejbližší době budou proinvestovány další 4 mld. USD. Jiné energetické zdroje nejsou v SAE využívány (uhlí, hydro, jaderná energetika), stále více se ale mluví o využití sluneční energie.

Na mezinárodní konferenci World Future Energy Summit v lednu 2008 byl oznámen nový záměr vlády emirátu Abu Dhabi – stát se globálním centrem rozvoje alternativních zdrojů energie. V první fázi bude ze státních zdrojů do různých projektů investováno 15 mld. USD. Za tím účelem byla založena tzv. Masdar Initiative, která se během posledních měsíců transformovala do instituce podporující výzkum, výrobu a využití nových technologií spojených s obnovitelnými zdroji energie a ochranou životního prostředí. Na jednom místě

by měl být soustředěn vývoj, výzkum, výroba, kancelářské prostory, instituce poskytující finanční zázemí i ubytování pro zaměstnance. Jako vzor jim slouží americké Silicon Valley. Největším projektem je tzv. Masdar City – futuristické „zero-carbon & zero-waste“ město, které bude plně energeticky soběstačné a šetrné ke svému okolí. Mělo by být vzorem pro budoucí lidské aglomerace vznikající po vyčerpání fosilních zdrojů energie. Masdar vyzývá zahraniční partnery ke spolupráci a společným investicím a mnoho českých firem může určitě co nabídnout. www.masdaruae.com.

Státní rozpočet – příjmy, výdaje, saldo

Pravdivý a úplný přehled veřejných federálních financí je omezován překrýváním jednotlivých výdajových kapitol a skutečností, že jednotlivé emiráty poskytují velmi málo informací o svých příjmech a výdajích. Například emirát Abu Dhabi, který se dnes na federálním rozpočtu podílí téměř 80 %, nezveřejnil od roku 1979 celkový přehled svých příjmů a výdajů. Z hlediska příjmů nejvýznamnější ropný sektor zůstává v kompetenci jednotlivých emirátů a jejich výdaje resp. příjmy nemohou být rozlišeny v analýze federálních financí. Přestože ústava uvádí, že všechny emiráty mají do federálního rozpočtu odvádět poměrné příspěvky, činí tak pravděpodobně pouze Dubai a i Sharjah. Chybějící finance v rozpočtu SAE doplňuje největší a hospodářsky nejsilnější emirát Abu Dhabi. Federální rozpočet v roce 2005 se odhaduje jako vyrovnaný s příjmy i výdaji v hodnotě 22,7 mld AED, tzn. 6,2 mld USD. Nově schválený rozpočet na rok 2006 počítá se zvýšením příjmů i výdajů o 13,4 % na 25,7 mld AED. Jako priorita je uvedeno školství, na které připadá 35 % veškerých výdajů, zdravotnictví, emiratizace, sociální program (vše samozřejmě pouze pro lokální část populace).

Platební bilance (běžný, kapitálový, finanční účet), deviz. rezervy (za léta 2003 - 2007)

O obtížnosti získat nebo alespoň odhadnout statistické finanční údaje SAE svědčí příklad přebytku platební bilance, kterou nezávislé agentury uvádějí v rozmezí +/- 10 mld USD. V každém případě platební bilance byla v loňském roce opět výrazně kladná a pohybuje se kolem 20% HDP. A to i přes značný růst výdajů do budování infrastruktury a zvýšení platů

všem zaměstnancům ve státním sektoru. Oficiální čísla ale nejsou přesná, protože nezahrnují ani příjmy ze zahraničních aktiv ani část ropných příjmů, která je přímo převedena do rezervních fondů. Oficiální hodnota devizových rezerv (bez zlata) centrální banky dosáhla 52,6 mld USD, hodnota státem kontrolovaných rezervních fondů se uvádí ve výši 300 mld USD, skutečná výše ale podléhá utajení a bude pravděpodobně mnohonásobně vyšší...

Zahraniční dluh

SAE dosáhl koncem roku 2007 celkové výše 54,7 mld. USD (28 % HDP). Pro srovnání v roce 2003 to bylo 24 mld USD (27,5 % HDP). Přímé zahraniční investice (FDI) dosáhly hodnoty 7,6 mld USD (*údaj Credit Suisse*) a to spolu s přebytkem platební bilance snižuje potřebu zahraničních půjček.

Bankovní systém (hlavní banky a pojišťovny)

V SAE provozuje činnost 20 místních a 26 zahraničních bank, dále 2 banky investiční (Arab Emirates Investment Bank Ltd., Wardley Middle East Ltd.), 1 banka specializovaná (Emirates Industrial Bank), dvě investiční instituce (Abu Dhabi Investment Authority a Abu Dhabi Investment Company), 2 instituce pro rozvoj (Abu Dhabi Fund for Arab Economic Development a U.A.E. Development Bank) a 40 zahraničních bank zde má své reprezentační kanceláře. Mezi nejvýznamnější komerční banky lze zařadit National Bank of Abu Dhabi, Emirates Bank International, Abu Dhabi Commercial Bank, Mashreq Bank a National Bank of Dubai, které společně kontrolují dvě třetiny trhu.

Organizací bankovní a finanční soustavy v SAE je pověřena **Centrální banka SAE** (Central Bank of U.A.E. - www.cbuae.gov.ae), která na základě federálního zákona č.10 z roku 1980 o zřízení Centrální banky, fungování peněžního systému a organizaci bankovních služeb, vydává směrnice a opatření k naplnění tohoto zákona. Centrální banka vydává licence k činnosti komerčním bankám, upravuje a kontroluje jejich aktivity. V roce 1996 zpřísnila podmínky pro založení poboček zahraničních bank v SAE mimo jiné stanovením

minimálního upsaného kapitálu a rezerv ve výši cca 500 mil USD a prokazatelnými nejméně desetiletými (úspěšnými) aktivitami v oboru.

Finanční trhy SAE

Finanční obchody s akcemi, dluhopisy a dalšími cennými papíry jsou v SAE regulovány teprve od roku 2000, kdy byla federálním vládním výnosem 4/2000 založena ESCA (Emirates Securities and Commodities Authority). Do té doby byly cenné papíry obchodovány na neregulovaném trhu, který pro investory nebyl transparentní. Po založení ESCA v únoru 2000 jako první vznikla burza cenných papírů v Dubaji – Dubai Financial Market (DFM) výnosem Decree No. 14/2000 z 26. 3. 2000. Účastníky burzy bylo tehdy 10 brokerských firem a začaly se obchodovat akcie 7 dubajských společností (Emaar, Union Properties, Dubai National Insurance, Dubai Islamic Bank, Emirates Bank Intl., Emirates Insurance a Dubai Investments). Na podzim následoval emirát Abu Dhabi, kde byla 15. 11. 2000 výnosem (3) 2000 založena burza cenných papírů Abu Dhabi Securities Market (ADSM).

V současné době obě burzy fungují vedle sebe a řídí se stejnými pravidly. Tituly obchodované v Dubaji nejsou listované v Abu Dhabi a naopak, ale burzy jsou spojeny online, takže broker může obchodovat z jednoho místa. Obchod je možné uskutečnit pouze prostřednictvím některého brokera, kterých je registrováno 77 a většina z nich má svoji pobočku na obou emirátských burzách. Možnosti investování do cenných papírů v rámci DFM a ADSM jsou pro osoby, které *nemají emirátské občanství*, velmi omezené. První překážkou je všeobecně platný obchodní zákoník, který limituje zahraniční podíl v emirátských společnostech na 49 %. Dalším limitem jsou zakládací smlouvy většiny veřejných společností, které tento podíl dále omezují – většinou na 0%. Tzn. že zhruba polovinu obchodovaných titulů si nesmí expatriot koupit vůbec, další ¼ do max. 25 % a zbytek do 49 % kapitálu. Ve skutečnosti se podíly zahraničních investorů pohybují v rádech jednotek procent a lze předpokládat, že většinou jde o investory z okolních arabských zemí.

Novým finančním trhem je **Dubai International Financial Exchange (DIFX)**, který vznikl 26. 9. 2005 jako základní část nové finanční free zóny Dubai International Financial Center (DIFC). Ambiciózním cílem DIFC je vytvořit největší regionální finanční centrum mezi západní Evropou a jihovýchodní Asií, jehož součástí bude i burza velikosti NYSE, LSE nebo Deutsche Bourse. Na této burze by se měla setkávat poptávka z celého světa s nabídkou cenných papírů zemí GCC, MENA, Jižní Afriky, Turecka, centrální Asie a indického subkontinentu. Akcie nemají mít omezení, tzn. že na rozdíl od DFM nebo ADASM mohou být souběžně prodávány na domácích burzách. V uplynulých měsících se v organizaci dubajského burzovníctví odehrála celá řada změn. V srpnu 2007 byl vytvořen holding Borse Dubai, který spojil DFM a DIFX v jeden trh. Současně byl vyhlášen strategický záměr provádět akvizice burz po celém světě a nadále tak posilovat pozici Dubaje jako regionálního leadera a významného hráče světového kapitálového trhu. V únoru 2008 koupila Borse Dubai téměř všechny akcie švédské burzy OMX a obratem je prodala NASDAQu. Za to získala významný podíl v nově vzniklé společnosti NASDAQ OMX. Návazně nato NASDAQ OMX odkoupil 1/3 akcií DIFX (zbylé 2/3 zůstaly v majetku Borse Dubai).

Daňový systém

Daň z příjmu fyzických osob, daň z příjmu právnických osob, daň z přidané hodnoty a spotřební daně nejsou zavedeny. Výjimkou je pouze zdanění zisků bank (20%) a ropných společností (55%). **Neexistence primárního daňového zatížení** je ale do určité míry kompenzována sekundárním (nepřímým) daňovým zatížením v podobě vysokých životních nákladů (nájmy, služby, různé poplatky, zdravotnictví atd.), kterými se například do státem kontrolovaného bytového hospodářství (v Abu Dhabi tzv. Khalifa Committee) vrací značná část výdělků cizinců.

IV. PODNIKÁNÍ

4.1 Investiční klima v některých státech GCC¹³

SAÚDSKÁ ARÁBIE

Podmínky vstupu zahraničního kapitálu (omezení, pobídky pro investory)

Vstup zahraničního kapitálu v jednotlivých případech schvaluje a zároveň podporuje zvláště k tomuto účelu zřízená státní agentura Saudi Arabian General Investment Authority (SAGIA). Podrobnosti jsou uvedeny na jejích internetových stránkách (www.sagia.gov.sa), kde jsou rovněž specifikovány obory, které jsou zatím pro zahraniční investory uzavřeny. Jejich seznam je vládními rozhodnutími postupně redukován (viz kapitola 6.5 – Negative List na stránkách www.sagia.gov.sa v kapitole Getting Started a podkapitole Investment Laws. Stoprocentní podíl cizího kapitálu v podniku je možný a repatriace fondů, zisku a platů není omezena. **Základní formy vlastnictví** (stručný souhrn, blíže viz SAGIA):

- společnost s ručením omezeným - LLC, tj. limited liability company - min. 2 společníci - 100 % zahr. vlastnictví - min. vklad 500 000 SAR
- společný podnik - JSC, tj. joint stock company - min. 5 společníků - min. vklad 2 mil. SAR (pokud veřejně nabízené akcie, pak 10 mil. SAR) - cizinci z GCC max. podíl 25 % - vlastnictví cizincem nad 51 % pouze u společností s kapitálem nad 20 mil. SAR
- kancelář časově omezená na realizaci projektu - project branch office - 100% zahr. vlastnictví - min. vklad není požadován
- kancelář trvalá - permanent branch office - 100% zahr. vlastnictví - min. vklad 500 000 SAR

¹³ zdroj: www.mzv.cz

Přímé zahraniční investice v teritoriu

Přímé zahraniční investice lze provádět do všech oborů s výjimkou těch, které jsou vyjmenovány v tzv. Negative List. Od zahraničních investorů není od vydání nových právních předpisů v roce 2000 požadována participace místního partnera, a investor smí vlastnit nemovitosti pro výkon své investiční činnosti. Výnosy lze odvádět do zahraničí, není třeba je reinvestovat v SA. Pro investice lze požadovat rovněž až do výše 50 % zvýhodněnou podporu SIDF (Saudi Industrial Development Fund). Pro investice jsou stanoveny minimální limity, a to 6,67 mil. USD pro agrární projekty, 1,33 mil. USD pro industriální projekty a 0,53 mil. USD pro neindustriální projekty.

Rizika investování v teritoriu

Kromě bezpečnostních rizik v důsledku celkového vývoje v regionu představují pro zahraniční investice v Saúdské Arábii riziko prakticky již jen nezdary v odhadu jejich rentability a u investic s větší závislostí na pracovních silách z ciziny také postupné akty tzv. „saúdizace“, t.j. nahrazování cizinců v jednotlivých profesích saúdskými státními příslušníky (v případě možných důsledků saúdizace nutno brát na zřetel zejména mzdové náklady, které jsou u zahraničních pracovních sil obvykle na podstatně nižší úrovni).

KUVAJT:

Podmínky vstupu zahraničního kapitálu (omezení, pobídky pro investory)

Vzhledem k nezájmu místních subjektů investovat obrovský volný kapitál do rozvoje země vláda zavedla pro cizí subjekty tzv. offsetový program na stimulaci rozvoje domácí ekonomiky, zejména průmyslu a zemědělství. Důvodem nezájmu místních investorů je nejenom přechodná politická situace (nevyjasněnost vztahů s Irákem – s ekonomickým dopadem sankcí OSN na dříve rozkvétající reexport a export do této země), ale především skutečnost, že místní nevládní investoři nemají možnost investovat do nejlukrativnějšího místního průmyslu – ropného (ropy a petrochemie), neboť ten je doménou státu. V souvislosti s deficitem státního rozpočtu se uvažuje o uvolnění možností investovat do této oblasti

místním občanům. Ke změně došlo v obchodování na burze, kde již mohou obchodovat i zahraniční subjekty. Útěk domácího soukromého kapitálu do bezpečí zahraničních bank a finančních institucí po válce vyvolal nedostatek kapitálu pro rozvoj soukromého sektoru. Ve snaze státu o rozvoj tohoto sektoru a v zájmu diverzifikace zdrojů příjmu z téměř monokultury ropného průmyslu byla vypracována opatření k přilákání zahraničního i místního soukromého kapitálu ze zahraničí. Tato opatření jsou však stále ještě předmětem rozsáhlých a protichůdných diskusí zejména v parlamentu, kde se velmi často ozývají silné hlasy proti většímu otevření Kuvajtu zahraničnímu kapitálu. Byla učiněna výjimka ze zákona o cenných papírech a byly emitovány 2 emise cenných papírů finančních fondů, které výjimečně mohli nakupovat také cizinci (1993, 1994). Dále byl dopracován tzv. offsetový program, podle kterého se dodavatelé v hodnotě nad 1 mil. KWD (3,35 mil. USD) musí zavázat k reinvestici min. 30 % hodnoty kontraktu v Kuvajtu nebo v jiné zemi s kuvajtským subjektem.

Rizika investování v teritoriu

V oblasti investic došlo v r. 2000 k výraznému pozitivnímu posunu pro zahraniční investory. Byl novelizován zákon o zahraničních investicích, který nyní umožňuje až 100% vlastnictví zahraničním subjektem kromě bank, kde i nadále musí mít 51% majoritu kuvajtský subjekt. I zde ale dochází ke změnám, neboť existuje návrh zákona, který by umožnil v zemi činnost pobočkám zahraničních bank, zatím pouze ovšem ze zemí GCC. Také na kuvajtskou burzu již mají přístup zahraniční subjekty, což se také spolu s dalšími faktory (vyplacení kompenzací z fondů OSN) jednoznačně projevilo na jejích zlepšujících se ukazatelích. I nadále ovšem platí politická rizika (Irák) a některá omezení daná tím, že se jedná o arabskou muslimskou zemi a stále se objevují hlasy v parlamentu, které realizaci i zájem zahraničních investic silně brzdí. Po pominutí politického rizika lze doporučit českým investorům vstup do ropného sektoru v rámci plánované místní soukromé a zahraniční účasti na financování petrochemických projektů nebo v rámci vstupu českých dodavatelů na místní trh formou BOT (Build-Operate-Transfer) projektů infrastruktury kuvajtského státu.

SPOJENÉ ARABSKÉ EMIRÁTY

Podmínky vstupu zahraničního kapitálu (omezení, pobídky pro investory)

Pro pochopení současné situace a podmínek pro investice a podnikání zahraničních firem v SAE je třeba vzít do úvahy historické souvislosti. Až do objevení obrovských ložisek ropy a zemního plynu začátkem 60. let patřily jednotlivé emiráty k nejchudším zemím tehdejšího světa. Zahraniční firmy z Evropy, USA a okolních zemí (Irán, Indie, ale i Bahrajn, Kuvajt) této zaostalosti využívaly k vlastnímu prospěchu a neměly logicky ani zájem na tom, aby se místní firmy rozvíjely a konkurovaly. Příjmy z ropy zůstávaly soukromým majetkem tehdejšího vládce emirátu Abu Dhabi šejcha Shakhbuta a nesloužily k rozvoji země. Po svržení šejcha Shakhbuta jeho mladším bratrem šejchem Zayedem v roce 1966 došlo k zásadní změně vládní politiky. Podmínky pro činnost zahraničních firem (a jejich investice v zemi) byly účelově nastaveny velmi tvrdě s cílem omezit zahraniční vliv na klíčové sektory ekonomiky a naopak preferovat a umožnit rozvoj místních firem. Z té doby pocházejí dodnes platné zákony např. o povinných 51% podílu místního obyvatele v každé společnosti, která chce být registrována. Cíle bylo dosaženo a po vzniku federace SAE již byl ekonomický život pod kontrolou státu anebo privátních společností, které založili místní občané. Podmínkou pro úspěšný rozvoj obchodních aktivit se soukromým sektorem je buď založení vlastní pobočky anebo spolupráce s místní firmou, resp. občanem SAE. Tento vztah může mít i písemnou formu jmenování zástupce, tzv. Commercial Agent. Uvážlivá volba agenta a vhodný typ spolupráce (exklusivita) jsou proto důležitými předpoklady pro fungování firmy v teritoriu. Všem firmám se proto doporučuje využít před uzavřením smlouvy všechny dostupné informace (komerční, bankovní apod.) o agentovi, jeho postavení, důvěryhodnosti a kvalitě. Jakákoliv smlouva s místním partnerem musí být registrována na Ministerstvu hospodářství a obchodu SAE, čímž je vyloučena možnost, aby za zahraniční firmu (osobu) vystupoval jiný zástupce, resp. několik zástupců. Ze smlouvy o zastupování je proto velmi obtížné se bez souhlasu emirátského partnera vyvázat, protože takový souhlas se získává zpravidla velmi zřídka, a to ještě prostřednictvím soudu. Doporučuje se proto podpis smlouvy neuspěchat a pečlivě zvážit. Tato situace by se měla postupně zlepšovat, neboť SAE

ve snaze dostát svým závazkům ve WTO připravují zavedení arbitrážního řízení u obchodních komor a zákon o uznávání zahraničních arbitrážních a soudních rozhodnutí v ekonomické oblasti.

Přístup k zahraničním investorům se začal měnit nejprve v emirátu Dubaj. Vládnoucí rodina si včas uvědomila, že jejich příjmy z ropy jsou vzhledem k limitovaným zdrojům časově omezené a bez rozvoje dalších odvětví nemohou udržet nastartovaný růst ekonomiky. Tak se zaměřila nejen na rozvoj obchodu, k čemuž má i historické předpoklady, ale i logistiky, letecké a námořní přepravy, turismu atd. K tomu potřebovala nalákat zahraniční firmy, pro které bylo nezbytné vytvořit atraktivní obchodní a investiční prostředí. Začaly vznikat zóny volného obchodu, kde zahraniční firmy mohou umístit nejen svá distribuční centra pro celý region, ale i průmyslovou výrobu zboží určeného jak pro místní trh, tak pro re-export.

V rámci zón platí pro pobočky zahraničních firem jiná pravidla, m.j.

- možnost vlastnit 100 % podíl ve firmě
- garantovaný počet pracovních povolení podle velikosti firmy.

K tomu se přidávají pobídky platné v SAE všeobecně – neomezená repatriace zisku a kapitálu, není zavedena majetková, spotřební daň, daň z příjmu fyzických ani právnických osob, DPH, existuje volná konvertibilita místní měny atd. V těchto zónách je pro zahraniční investory rovněž vytvořena kompletní obslužná infrastruktura včetně poboček obchodních komor, immigration office, recruitment agencies atd.

Hospodářsky nejsilnější emirát Abu Dhabi začal s reformami později, v podstatě až po smrti šejcha Zayeda v listopadu 2004. O to rychleji se diverzifikace ekonomiky rozvíjí nyní, kdy je podporována vysokými příjmy z prodeje ropných produktů. Vláda Abu Dhabi prostřednictvím ADDCI (Abu Dhabi Chamber of Commerce & Industry) zve zahraniční investory do země a při jednáních v poslední době zdůrazňuje, že zatímco dosud pouze nakupovali cizí zboží, tak nyní chtějí, aby se toto zboží vyrábělo v Abu Dhabi. Specialized Economic Zones (SEZ) jsou obdobou volných zón ostatních emirátů a i když se legislativa

dokončuje tzv. za pochodu, záměr vlády je jasný - podporovat příliv zahraničních investic do země včetně vzniku společných podniků, kdy se od zahraničního partnera očekává především vklad know-how.

Přímé zahraniční investice v teritoriu (odvětvová a teritoriální struktura)

Přesná výše a složení přímých zahraničních investic není domácími ani zahraničními zdroji uváděna, nicméně lze očekávat, že zahraniční investice vzhledem k místním podmínkám a trendům v regionu směřují především do nových energetických a průmyslových kapacit. Credit Suisse odhaduje FDI v roce 2006 na 7,6 mld USD, ministryně hospodářství šejcha Lubna uvedla na konferenci v dubnu 2006, že FDI v předešlém roce činily 18 mld USD, t.j. cca 13% HDP. V každém případě je příliv FDI vysoký a nadále bude stoupat s tím, jak vysoké ceny ropy podporují regionální ekonomický boom.

Nejperspektivnější odvětví pro investice, privatizační a rozvojové projekty

Vzhledem k pokračujícímu trendu diverzifikace ekonomiky, závislé jednostranně na ropě, nabízí SAE řadu investičních příležitostí. Vládní představitelé na konferenci Emerging Abu Dhabi v listopadu 2005 uvedli, že bude pokračovat privatizace velkých státních podniků typu ADWEA (Abu Dhabi Water & Electricity Authority) a Abu Dhabi Municipality. Je třeba ale uvést značnou kapitálovou náročnost takových investic, protože projekty jsou svými rozměry gigantické. Například v energetice - tzv. 5th IWPP, Taweelah B extention - privatizace současné elektrárny a desalinační jednotky (1 000 MW + 94 mgd) a výstavba nových kapacit (1 000 MW + 66 mgd). Projekt, který získalo konsorcium firem vedených Marubeni Corp., dalšími členy jsou BTU Power USA, Powertec Malajsie a JGC Corp. Japonsko, má hodnotu 3 mld USD. EPC kontraktory jsou Siemens (elektrárna) a Fisia Italy (desalinace). Za těchto podmínek se jeví reálnější zapojení českých podniků na bázi subdodávek pro jednotlivé kontraktory spíše než přímá účast v privatizaci.

Rizika investování v teritoriu

Politická nestabilita v regionu – jak již bylo zmíněno, hospodářský úspěch SAE do značné míry závisí na liberalizaci a politické stabilitě. Samotný region Blízkého a Středního Východu je vysoce rizikovou oblastí, kde dochází v posledních letech k pravidelným střetům západního neislámského světa se světem islámským. Jisté riziko může spočívat i v konfliktech šiitského a sunnitského směru náboženství. Při nejasné prognóze dalšího vývoje v Iráku, stejně tak jako nejisté situaci v dalším vývoji vztahů neislámského světa k Íránu, který se pravděpodobně hodlá stát středněvýchodní jadernou mocností, nelze zcela vyloučit eskalaci politického napětí. Pokud toto napětí přesáhne určitou hranici, bude tím ovlivněna i ekonomika SAE a český export do oblastí. Nicméně politická situace v SAE a ostatních zemí GCC je stabilní a nepředpokládáme její zhoršení v nejbližší budoucnosti.

Vnitřní politická nestabilita – pozice vládnoucích rodin je velmi silná a navíc jsou jejich členové u lokálního obyvatelstva, které tvoří cca 18% populace, velmi populární i jako osobnosti. Dalších 82% obyvatelstva tvoří cizinci, kteří přijeli za prací a mají zájem na stabilním zaměstnání a výdělku. Jakékoliv pracovní protesty (jejich počet však stále narůstá) jsou zatím pokojné. Politické strany ani odbory nejsou povoleny a neexistuje institut voleb. Armáda i policie je špičkově vybavena a z větší části ji tvoří profesionálové z jiných arabských zemí (Alžír, Maroko). Z uvedených důvodů není pravděpodobné ohrožení z důvodu vnitřní politické nestability.

4.2 Podnikání místních subjektů, podpora

Vzhledem k obtížnému získávání informací z této oblasti, některé země Arabského poloostrova nezveřejňují údaje o své ekonomice vůbec (Katar, Jemen), jiné jen jakoby zamlžené údaje, je tato kapitola velmi stručná a spíše rámcová.

Podnikání soukromých subjektů v Kuvajtu:

Zde je situace poněkud neutěšená, zájemci o podnikání musí mít místního partnera (*kafeel*) a získat licenci, což je take komplikované, skládá se z 26 kroků a její vydání trvá 149 dní. Další roli zde hraje i korupce. Místní samospráva Baladiya uděluje pokuty za podnikání bez licence, ale má velmi různá měřítka, pokud se jedná o jejich známého, může vyváznout i bez pokuty.

Malé a střední podniky v SAE¹⁴:

Donedávna byly malé a střední podniky v SAE zanedbávány. Přestože legislativně se termín střední podnik v SAE se 100-499 zaměstnanci překrývá se západním termínem střední (50-249) a velký (250+), průměrný počet zaměstnanců se pohybuje okolo 188, přikloníme se k termínu střední podnik. V roce 1995 jich v SAE bylo 82 000 s počtem zaměstnanců 636 000. Od té doby zde proběhla lavina iniciativ na podporu investování do soukromých podniků, obzvláště tzv. "volné zóny" v Dubaji a dalších emirátech. V Dubaji se počet zaměstnanců v mikro a malých podnicích zvýšil z 150 963 v roce 1995 na 230 000 v roce 2000.

Programy na podporu SME pro občany SAE zahrnují:

- Tanmia, založeno federální vládou k podpoře rozvoje dovedností, zaměstnávání a podnikání občanů SAE;

¹⁴ zdroj: bulletin HSBC Bank Middle East Limited, říjen 2004

- Intilaq program – založeno Dubajským Ministerstvem pro ekonomický rozvoj v roce 1999 a je to nízkonákladový systém udělování licencí pro občany, aby mohli podnikat z domova v Dubaji. V 1. čtvrtletí 2004 jich bylo vydáno 628
- Intilaaqah program – Ministerstvo průmyslu a obchodu Abu Dhabi ve spolupráci se soukromými společnostmi provozuje tento program k vyškolení, poskytování rad k založení vlastního podniku.

SME v Saúdské Arábii¹⁵

Malé a střední podniky jsou v SA hlavním zdrojem investic soukromého sektoru, většinou v oblasti služeb, obchodu, ve výrobních sektorech a formují více než 90 % soukromých podniků po celém království. Jsou hlavním zdrojem tvorby pracovních míst, potlačování chudoby, přejímání technologických inovací, rozvoje nových produktů a služeb, podpory podnikatelské kultury a očekává se, že se v blízké budoucnosti budou podílet 50 % na celkové průmyslové produkci. Toto je jediný způsob, jak se saúdská ekonomika může diversifikovat.

Přes jejich strategickou a ekonomickou důležitost, rozvoj SME má v SA značné rezervy. SME zde nemají dostatečné nástroje, které by jim dopomohly k růstu a prosperitě, chybí finanční zdroje, dobrý systém půjček, prostředí je celkem nepřátelské, velkým handicapem je extrémní regulace a ubíjející administrativa a chybí i tolik potřebná přesná statistická data k dobrému obchodnímu rozhodování. Zde je nutná pomoc státu, SME mohou posílit jen díky dobré spolupráci veřejného sektoru s privátním, ať už potřebnou legislativou, nebo opatřeními k vytvoření kreditního systému a založení kontrolního orgánu, kam se lze obrátit o radu.

¹⁵ zdroj: www.benadorassociates.com 19. 1. 2008

ZÁVĚR:

Arabský svět je široký pojem, Muslimský svět ještě širší a přestože se překrývají, nejsou totožné. Jedno mají však společné a to je náboženství Islám, které se zde ve větší či menší míře vyskytuje. Toto pojítka je pro Muslimy velmi důležité a bylo i jedním z důvodů založení Rady pro spolupráci Arabských zemí Zálivu (GCC).

Ropa má dominantní úlohu v ekonomikách těchto zemí a předurčuje tak jejich ekonomický vývoj i postavení ve světě. Odtud také vyplývají výhody i zranitelnost ekonomik těchto zemí. V praxi to znamená, že jakýkoliv výkyv v cenách nebo množství vytěžené ropy bude působit na mezinárodně ekonomické postavení těchto zemí i na jejich politický a sociálně ekonomický vývoj. Zároveň i budoucnost zemí GCC je stále silně spojena s cenami ropy na světových trzích, které ovlivňuje nejen poptávka a nabídka na světovém trhu, ale i činnost organizací jako OPEC a OAPEC.

Jelikož převážnou část území GCC pokrývají pouště, je v těchto zemích podíl zemědělství na HDP velmi nízký a nejvyšší podíl průmyslu je založen na průmyslu těžebním, nikoli zpracovatelském. Jednostranně jsou rozvinuta odvětví orientovaná především na těžbu a zpracování ropy, která vytváří většinu HDP. Těžba ropy a její zpracování je zdrojem vysokých finančních příjmů a z něj pocházejí hlavní investice do průmyslu, zemědělství, infrastruktury i různé půjčky a vklady, dokonce i vzdělávací a motivační programy. Vědom si nízké vzdělanosti v muslimském světě, premiér SAE a vládce Dubaje Muhammad Rašíd Maktúm založil v květnu 2007 na zasedání Světového islámského fóra v Kuala Lumpur nadaci na vzdělávací projekty se základním kapitálem 10 miliard USD.

V zemích GCC je úplně odlišná kultura a tradice, které mají mimořádný vliv na produktivitu práce a složení pracovních sil. Islámské právo velmi ovlivňuje celou řadu ekonomických aspektů každodenního života členských zemí Zálivu. Islámské finančnictví zároveň ovlivňuje vstup zahraničního kapitálu na trhy těchto zemí, obzvláště v bankovním sektoru a pojišťovacím sektoru.

Podnikatelské klima v zemích GCC je předmětem kritiky WTO, EU, ale i jednotlivých průmyslově rozvinutých zemí. Kritika se soustřeďuje na zákony omezující podnikání zahraničních firem, zejména na ustanovení o nezbytné majoritě domácích investorů ve smíšených firmách. Rovněž jsou výhrady vůči islámskému právu. Kromě toho je z pozice WTO kritizována diskriminace cizinců, žen a vysoká míra byrokracie.

Vládnoucí rodiny si dobře uvědomují, že ropa je vyčerpatelný zdroj a je třeba myslet i na budoucnost a přestože jsou zde i obrovské zásoby zemního plynu (též vyčerpatelného, jen ne tak brzy), je nutno podporovat diversifikaci ekonomiky. V tomto směru udělali země GCC významné kroky, všude již započala privatizace, petrodolary se investují do stavby obřích obchodních i finančních center k přilákání zahraničních investorů, postupně se uvolňuje legislativa v konzervativních zemích i celkové podmínky pro investování cizinců i expatriotů se zlepšují.

SEZNAM GRAFŮ:

strana

GRAF 1.1. Hrubý národní produkt na osobu v dolarech(USD), rok 2002	13
GRAF 1.2 Rozložení obyvatel v Bahrajnu dle věku, rok 2004	30
GRAF 1.3 Rozložení obyvatel v SAE dle věku, rok 2004	31
GRAF 1.4 Struktura průmyslu SA dle výkonů v běžných cenách k tab. 1.3, rok 2006	35
GRAF 1.5 Vývoj HDP v Kuvajtu v mld. USD v letech 1996 – 2005	44

SEZNAM TABULEK:

1.1 Roky do vyčerpání ropy	24
1.2 Základní makroekon. ukazatele za léta 2002 – 2006	34
1.3 Struktura průmyslu SA dle výkonů v běžných cenách v %, rok 2006	35
1.4 Přírůstky objemu HDP v % za roky 2002 – 2006	36
1.5 Státní rozpočet SA, saldo, příjmy, výdaje, rok 2006	37
1.6 Hlavní daně v SA a jejich sazby v %, rok 2006	38
1.7 Vývoj HDP v Kuvajtu v mld. USD v letech 1996 – 2005	44
1.8 Základní makroekonomické ukazatele SAE v letech 2003 – 2007	49

POUŽITÁ LITERATURA:

Knihy:

Islám, Paul Lunde, nakladatelství DK Londýn, 2002

Svět Islámu, Dějiny a kultura, Felix Tauer, nakladatelství Vyšehrad, 2006

Islám a Západ, Historická paměť a součást krize, Luboš Kropáček, 2002

Tisk:

Hospodářské noviny, různé

Financial Times, London, různé

Webové stránky:

www.mzv.cz

www.benadorassociates.com

www.qfc.com

<http://en.wikipedia.org>

www.gcc-sg.org

www.reuters.com

www.allbusiness.com

www.eurabia.cz

Studentské práce:

Bakalářská práce Effectiveness of Islamic banking, Ayman Said, 2006

Doktorská dizertační práce, Vnější ekonomické vztahy GCC, Mansoor Maitah, 2004

V 27/08H₆
+ CD